



# Migrace ukrajinských studentů do České republiky: perspektivy lidského kapitálu

**Yana Leontiyeva, Liudmila Kopecká**



Kingdom of the Netherlands



<b>Úvod</b>	<b>4</b>
<b>Shrnutí</b>	<b>5</b>
<b>Základní fakta a údaje o ukrajinské migraci do České republiky</b>	<b>7</b>
<b>Právní a institucionální rámec dotýkající se zahraničních studentů</b>	<b>12</b>
Migrační politika a přístup zahraničních studentů ke vzdělání	12
Náborové a propagační strategie	16
Posílení lidského kapitálu a koherence relevantních politik	21
<b>Průzkum mezi ukrajinskými studenty v České republice</b>	<b>24</b>
Profil ukrajinských studentů a absolventů	24
Hlavní motivace ukrajinských studentů k migraci	28
Potenciál lidského kapitálu ukrajinských absolventů a studentů	31
Strategie po ukončení studia	35
<b>Závěr a diskuze</b>	<b>41</b>
<b>Doporučení</b>	<b>42</b>
<b>Literatura a zdroje</b>	<b>44</b>
<b>Metodický dodatek</b>	<b>49</b>
<b>Česká verze dotazníku pro průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy</b>	<b>46</b>



## Seznam zkratek

AMU	Akademie múzických umění
VUT	Vysoké učení technické v Brně
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
UK	Univerzita Karlova
ČZU	Česká zemědělská univerzita
ČSÚ	Český statistický úřad
DZS	Dům zahraniční spolupráce
VŠH	Vysoká škola hotelová
ÚJOP UK	Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy
KZPS	Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů
MENDELU	Mendelova univerzita v Brně
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MU	Masarykova univerzita
MUP	Metropolitní univerzita Praha
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
UMPRUM	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
VŠE	Vysoká škola ekonomická v Praze
VŠFS	Vysoká škola finanční a správní



## Úvod

Znalost alespoň jednoho cizího jazyka je na současném mezinárodním trhu práce ve dnešním propojeném světě nezbytným předpokladem. Jazyková vybavenost, ale i zkušenosti s mezinárodní komunikací a schopnost porozumět globálním spojením jsou často nutným základem úspěšné kariéry. Na mezinárodní vzdělání se proto pohlíží jako na dobrý způsob, jak získat cenné schopnosti a zkušenosti. Vysokoškolský diplom ze zahraničí je velmi ceněný a považuje se za důležitý prostředek k dosažení vysokého socioekonomického statusu v zemi původu. Zahraniční studenti jsou v cílových zemích považováni za vysoce kvalifikované imigranty. Vysoké školy, jazykové školy a další vzdělávací instituce po celém světě propagují své služby a vzdělávací programy, a soupeří tak o zahraniční studenty. Vysoký podíl zahraničních studentů je známkou prestiže. Mnoho vysokých škol z neanglofonních zemí usiluje o vytváření dalších kurzů a programů v anglickém jazyce, aby tak mohly soutěžit na globálním vzdělávacím trhu s hlavními destinacemi, jako jsou Spojené státy americké, Velká Británie a Austrálie.

Podmínky pro vstup do země, pro přístup ke vzdělání a pro pobyt v zemi po dokončení studia se liší dle státu. Studentská migrace je většinou vnímána jako méně problematická, a to jak veřejností, tak i politiky. Proto jsou příslušné zákony vůči tomuto typu imigrantů obvykle vstřícnější, částečně také proto, že pobyt studentů je považován za dočasný. Studentská migrace představuje pro země původu problém „odlivu mozků“. Diskuse o migračních aspiracích a o strategiích studentů po absolvování studia je po celém světě velmi intenzivní, jelikož zahraniční studenti jsou součástí globální mobilní elity, o kterou mnoho zemí mezi sebou soupeří.

Poslední vývoj signalizuje, že Česká republika se pro zahraniční studenty pomalu stává velmi atraktivní destinací, zejména pro Slováky, ale také pro studenty z východní Evropy a Střední Asie. Zvyšující se zájem zahraničních studentů o české vysoké školy je také spojován se sociodemografickým vývojem, jehož následkem je nedostatek českých studentů. Demografická situace ale zjevně není hlavní příčinou a potřeba internacionalizace terciárního vzdělání je dnes uznána i na strategické úrovni.

Migrací studentů na globální úrovni se zabývá mnoho akademiků, politiků, vládních i nevládních organizací. V českém kontextu nebyla tomuto typu migrace i přes rostoucí počet zahraničních studentů zatím věnována dostatečná pozornost. Zahraniční studenti jsou začleňováni do studií o různých skupinách migrantů (převážně ze zemí mimo EU) nebo do větších studií o studentech a absolventech (ve kterých ovšem národnost většinou nebývá sledována). Existuje několik relevantních studií, které se zaměřují na migraci studentů do České republiky a které se zabývají procesy adaptace mladých imigrantů v hostitelské zemi a adaptací na nový vzdělávací systém. Většinou jde ale o bakalářské, diplomové nebo doktorské práce napsané samotnými zahraničními studenty. Většinou se věnují migraci studentů z Běloruska, Kazachstánu a Ruska. Přestože se ukrajinskou migrací do České republiky několik vědeckých publikací zabývá, migrace studentů z této země je stále nedostatečně prozkoumána a popsána.

Research paper „Migrace ukrajinských studentů do České republiky: perspektivy lidského kapitálu“ se snaží tuto mezeru zaplnit. Cílem není pouze zmapovat právní a institucionální rámec studentské migrace v České republice obecně, ale zejména prozkoumat hlavní charakteristiku a strategie ukrajinských studentů. Tato zpráva je založena na sekundární analýze dostupných dokumentů a literatury a zároveň na kvalitativních a kvantitativních datech, která byla shromážděna během projektu. Mezi ukrajinskými studenty a absolventy jsme provedli krátký průzkum a zaznamenali jsme několik hloubkových rozhovorů s dalšími relevantními aktéry. Jelikož se jedná o relativně nový předmět zájmu, má tento projekt a výzkum spíše průzkumný charakter. Doufáme, že otevře diskusi o roli a potenciálu migrace ukrajinských studentů do České republiky.



## Shrnutí

→ Tato zpráva popisuje **právní a institucionální rámec** studentské migrace v České republice obecně a zejména **zkoumá hlavní charakteristiky a strategie ukrajinských studentů**.

→ Sekundární analýza dostupných dokumentů, statistik a literatury byla propojena s **analýzou kvalitativních a kvantitativních dat sesbíraných během projektu**: provedeno bylo 16 hloubkových rozhovorů s relevantními aktéry, on-line průzkumu se zúčastnilo 259 ukrajinských studentů a 48 absolventů českých vysokých škol. Data týkající se absolventů slouží spíše pro orientační účely.

→ Ukrajinci tvoří největší skupinu imigrantů v České republice. Navzdory rostoucímu trendu se zdá, že **studentská migrace je spíše okrajovou součástí ukrajinské migrace směřující do této země**: ze 120 tisíc registrovaných obyvatel ukrajinského občanství studovaly v roce 2017 na českých vysokých školách pouze 3 tisíce.

→ Vzhledem k aktuálním a nově vznikajícím push faktorům na Ukrajině, pull faktorům v České republice a limitovaným alternativním migračním strategiím lze očekávat, že **ukrajinská studentská migrace nabyde v následujících desetiletích na významu**. Navzdory rostoucímu trendu si ukrajinská studentská migrace zatím od akademiků nezískala zaslouženou pozornost.

→ Ukrajinci představují asi 7 % všech zahraničních studentů (Ukrajince početně převyšují Slováci a Rusové). **Více než tři čtvrtiny ukrajinských studentů navštěvují veřejné vysoké školy** a valná většina z nich studuje zdarma, jelikož jsou zapsáni v českých studijních programech.

→ Podíl ukrajinských studentů zapsaných na soukromých vysokých školách a těch, kteří studují v cizojazyčném studijním programu, sice mírně roste, ale **volný přístup ke vzdělání v českém jazyce je jedním z nejdůležitějších pull faktorů**: 59 % respondentů průzkumu to uvedlo jako hlavní důvod, proč se rozhodli žít a studovat v České republice.

→ Žádný ze strategických dokumentů o české vzdělávací nebo migrační politice nestanovuje prioritní země ani nepreferuje určitý typ zahraničních studentů. **Aktuální potřeby jsou stanoveny přístupem zdola nahoru**.

→ Většina **českých vysokých škol nemá zvláštní náborové strategie zaměřené na ukrajinské studenty, potenciál ukrajinské studentské migrace si ale přesto uvědomují** (tj. podobný vzdělávací systém a adekvátní znalosti uchazečů, snadná integrace díky jazykové a kulturní blízkosti) a s ukrajinskými studenty mají většinou dobré zkušenosti.



- S ukrajinskými studenty, kteří studují na veřejných vysokých školách ve studijním programu v českém jazyce, je v oblasti přístupu ke vzdělání a s tím spojených služeb a statistických účelů zacházeno stejně jako s českými studenty. **Data o ukrajinských studentech jsou chabá a údaje o absolventech prakticky neexistují.**
  
- U ukrajinských studentů je **znalost českého jazyka na velmi pokročilé úrovni**, značná část ale **spoléhá na komunikaci s krajany a jinými cizinci** (ne s Čechy).
  
- Neexistují žádné statistiky o přechodu ukrajinských absolventů na český trh práce. Podle průzkumu jsou **ukrajínští studenti většinou ekonomicky aktivní** již během studia: 67 % současných studentů v době průzkumu pracovalo a 13 % pracovalo dříve během studia.
  
- Zdá se, že ukrajínští studenti v České republice zapouštějí kořeny. Ne všichni z nich dokázali mluvit o svých plánech do budoucna, sklony k setrvání v zemi studia se ale zdají být silné: 36 % současných studentů ještě nebylo o své budoucnosti rozhodnuto, **37 % plánuje zůstat v České republice** a 19 % má v plánu přestěhovat se jinam (většinou do jiné země v rámci EU). **Zdá se, že délka pobytu v České republice silně koreluje s preferencí setrvat v zemi:** po strávených 5 a více letech studia v Česku zde plánuje zůstat téměř polovina studentů. **Pouze méně než jedna desetina (8 %) dotázaných studentů má v plánu vrátit se zpět na Ukrajinu.** Po 5 letech studia je tato preference ještě vzácnější.
  
- Ukrajínští absolventi a studenti, kteří mají v plánu po dokončení studia v České republice zůstat, uvedli jako hlavní důvody **lepší životní podmínky, vyšší platy a lepší pracovní příležitosti v dané profesi.**
  
- **Volný přístup** studentů prezenčního studia a absolventů **na trh práce je velkou výhodou, právní postavení státních příslušníků zemí mimo EU po dokončení studia ale zůstává nejisté.** Nevýhodou je zejména skutečnost, že délka studia je pro účely povolení k trvalému pobytu počítána pouze jednou polovinou.
  
- Zvyšující se zájem českých vysokých škol o zahraniční studenty (včetně studentů z Ukrajiny) není pouze následkem sociodemografického vývoje a nedostatku českých studentů. Důležitost internacionalizace terciárního vzdělání je uznána na strategické úrovni. Přesto se ale zdá, že **politická a veřejná diskuse o přínosech studentské migrace** (včetně studentů z Ukrajiny) **a lidského potenciálu zahraničních absolventů je stále v počáteční fázi.**



## Základní fakta a údaje o ukrajinské migraci do České republiky

Mezi často zmiňované faktory, které vysvětlují dlouhou historii ukrajinské migrace do českých zemí a současnou situaci, kdy Ukrajinci tvoří největší skupinu imigrantů, patří geografická, kulturní a historická blízkost. Současná socioekonomická situace na Ukrajině, a zejména okupace Krymu a probíhající konflikt s Ruskem na východní Ukrajině vytvářejí pro mnoho Ukrajinců další push faktory.

V posledním čtvrtstoletí počet ukrajinských obyvatel v České republice značně vzrostl. Podle oficiálních dat vystoupal z 10 tisíc z počátku 90. let na 120 431 osob (na konci března 2018). Ukrajinci tvoří přibližně 22 % všech imigrantů a přibližně 40 % imigrantů přicházejících ze zemí mimo Evropskou unii. Podle statistik bylo v České republice nejvíce registrovaných Ukrajinců v roce 2008 (ČSÚ 2018, MV 2018), nyní je jejich počet o něco nižší.

Kromě oficiálního počtu Ukrajinských občanů žijících na českém území by mohlo být užitečné se podívat také na počet imigrantů s českým občanstvím. Během posledních 25 let se českými občany stalo více než 11 000 Ukrajinců: mezi roky 1993 a 2017 získalo občanství 11 204 Ukrajinců (ČSÚ 2018). Přestože dřívější studie (Leontiyeva a Nečasová 2009) naznačují, že mnoho Ukrajinců nepožádalo o české občanství, protože nechtěli přijít o ukrajinskou státní příslušnost, naturalizační trend u ukrajinských imigrantů v posledních letech výrazně roste v důsledku nového zákona, který zavedl možnost dvojího občanství (zákon č. 186/2013 Sb., vstoupil v platnost dne 1. 1. 2014).

Změna přístupu českého státu k zaměstnávání nových kvalifikovaných imigrantů (jmenovitě se jednalo o omezení pracovních povolení pro nekvalifikované imigranty a regulace žádostí o vízum skrze systém Visapoint), ke které došlo po ekonomické krizi, měla za následek mírný pokles a stagnaci počtu ukrajinských imigrantů přicházejících do země (Leontiyeva 2016). Imigranti, kteří žili v zemi déle než 5 let, získali oprávnění požádat o povolení k trvalému pobytu. Vzhledem k přísné politice vůči nově přichozím zřejmě považovali získání statusu trvalého pobytu za dobrou strategii i ti ukrajinští imigranti, kteří původně neměli plány se zde usadit (jelikož jejich šance na opakovanou migraci byly najednou poněkud nejisté). Výsledkem bylo výrazné zvýšení podílu držitelů povolení k trvalému pobytu mezi Ukrajinci: v roce 2000 se jednalo o méně než jednu pětinu, zatímco na konci roku 2017 to bylo více než 70 % (ČSÚ 2018).

Ukrajinská migrace do České republiky je charakteristická mladým věkem imigrantů. 85 % ukrajinských státních příslušníků s bydlištěm v České republice je v produktivním věku (mezi 15 a 59 lety), zatímco podíl starších Ukrajinců (ve věku 60 let a více) je zanedbatelný (méně než 5 %) a 10 % oficiálně zaregistrovaných přistěhovalců je mladší 15 let (ČSÚ 2018). Od 90. let se podíl žen mezi ukrajinskými migranty pohybuje okolo 40 %, s mírným nárůstem během posledních několika let. V roce 2018 byl podíl žen mezi ukrajinskými migranty téměř 47 %. Více než polovina v Česku oficiálně registrovaných Ukrajinců žije v Praze (43 %) a ve Středočeském kraji (15 %) (MV 2018).

Současná migrace Ukrajinců do České republiky má ekonomický charakter. Ukrajinští občané mají mezi státními příslušníky třetích zemí jednu z nejvyšších měr zaměstnanosti v poměru na pobyt: asi 70 % všech v Česku registrovaných ukrajinských občanů je ekonomicky aktivních. Podle odhadů<sup>1</sup> zde na konci roku 2016 žilo celkem 76 723 pracujících Ukrajinců, z nichž byla téměř jedna třetina (29 %) OSVČ a další dvě třetiny (71 %) měly běžnou smlouvu.

Většina ukrajinských imigrantů je zaměstnána na sekundárním trhu práce. Nejnovější dostupné statistiky pro konec roku 2011 ukazují, že asi polovina (52 %) zaměstnaných Ukrajinců obsadila pozice pomocných a nekvalifikovaných

<sup>1</sup> Detailní údaje o zaměstnanosti imigrantů nejsou po roce 2011 dostupné, novější statistiky jsou založeny na hrubém odhadu dle MPSV.



pracovníků (ISCO 9), zatímco 41 % z nich pracovalo na částečně kvalifikovaných postech (ISCO 4–8), nejčastěji jako řemeslníci a jiní pracovníci, pouze 7 % z nich se podařilo získat manažerské, odborné nebo jiné kvalifikované zaměstnání (ISCO 1–3). V hospodářském odvětví byli Ukrajinci nejčastěji zaměstnání ve stavebnictví (44 %), výrobě (21 %), velkoobchodu a maloobchodu, opravě motorových vozidel a spotřebního zboží (8 %), v dopravě, skladování a komunikacích (6 %). Profesionální struktura usazených Ukrajinců s volným přístupem na pracovní trh (většina z nich má povolení k trvalému pobytu) byla mezi lety 2004 a 2011 poměrně stabilní, a to bez ohledu na hospodářský vývoj. Na druhou stranu státem regulované zaměstnávání Ukrajinců (skrze vydávání pracovních povolení) bylo ve stejném období poznamenáno značnými změnami: během ekonomického boomu došlo k rychlému nárůstu (zejména v nekvalifikovaných zaměstnáních), zatímco během dvou let po nástupu hospodářské krize roku 2009 bylo možné pozorovat výrazný útlum držitelů pracovního povolení z téměř 49 tisíc na méně než 23 tisíc (ČSÚ 2018).

Podle kvalifikovaných odhadů shromážděných úřady práce mělo na konci roku 2016 celkem 54 571 Ukrajinců status zaměstnance, přičemž 47 % z nich bylo žen a 77 % mělo volný přístup na trh práce (ČSÚ 2018). Předběžná data pro polovinu roku 2017 naznačují mírně rostoucí počet zaměstnaných Ukrajinců, zejména mužů a držitelů zaměstnanecké karty: na konci června 2017 bylo v České republice oficiálně zaměstnáno 69 876 Ukrajinců, z nichž 43 % bylo žen a 69 % mělo volný přístup na trh práce<sup>2</sup>. Současný trend mírně rostoucí zaměstnanosti ukrajinských imigrantů může být spojován s úspěchem vládních projektů navržených speciálně pro ukrajinské občany. První z nich se nazývá Zvláštní postupy pro vysoce kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny (Projekt Ukrajina). Tento projekt, který byl navržen zejména pro urychlení vízových procedur pro ukrajinské imigranty pracující jako vysoce kvalifikovaní profesionálové dle hlavních skupin ISCO 1–3, přivedl pouze 680 uchazečů. Druhým projektem je Režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny (Režim Ukrajina). Režim byl spuštěn na konci června 2016 a byl navržen pro ukrajinské kvalifikované pracovníky zaměstnané v široké škále polokvalifikovaných zaměstnání uvedených v hlavních skupinách ISCO 4–8, se zvláštním zaměřením na technické profese ve výrobě, službách a ve veřejném sektoru. Přestože byl Režim Ukrajina spuštěn o půl roku později, ukrajínští imigranti a jejich zaměstnavatelé jej využívají mnohem více: do poloviny září 2017 šlo o 10 170 úspěšných žadatelů. V reakci na rostoucí poptávku ze strany českých zaměstnavatelů<sup>3</sup> došlo na konci ledna 2018 k navýšení roční kvóty z původních 10 000 žadatelů na dvojnásobek.

Přestože neexistují žádné zvláštní proaktivní projekty zaměřené na nekvalifikované a pomocné ukrajinské pracovníky, značné množství Ukrajinců přichází do České republiky za prací, která je často popisována jako „3D“ (z angl. dirty, dangerous, demanding, tj. špinavá, nebezpečná, náročná). Podle údajů z Informačního systému o průměrném výdělků MPSV byla průměrná hrubá mzda zaměstnanců ukrajinského původu v České republice 22,2 tisíc korun. Jedná se o nejnižší mzdu mezi 5 hlavními skupinami migrantů, která je přibližně o 23 % nižší než průměrná mzda v zemi (ČSÚ 2018). Přestože neexistují žádné spolehlivé odhady, výzkumníci a migrační experti často diskutují o významné neregulární složce ukrajinské migrace do České republiky, zejména ve spojení s vykořisťovatelskými praktikami etnických zprostředkovatelů (Čermáková a Nekorjak 2009, Drbohlav ed. 2009) a také aktuální problematikou poskytování zaměstnání na polská víza (Trčka a kol. 2017).

Jak již bylo zmíněno, podíl držitelů povolení k trvalému pobytu roste zejména od roku 2008, kdy česká vláda zavedla přísnou politiku (a praktiky) vůči

<sup>2</sup> Předběžné údaje pro rok 2017 představili zástupci MPSV na regionální poradní platformě pro integraci v Praze 14. listopadu 2017.

<sup>3</sup> Navýšení kapacity projektu silně podporovala Hospodářská komora ČR.



nově přichozím pracovním migrantům. Tabulka č. 1 zobrazuje statistiku podle typu a účelu povolení k pobytu ukrajinských obyvatel žijících v Česku.<sup>4</sup>

**Tabulka č. 1 Ukrajínští obyvatelé v České republice podle typu povolení k pobytu a účelu pobytu v 2011–2017**

	2011	2012	2013	2014	2015
Povolení k trvalému pobytu	50 130	57 683	68 547	73 923	77 492
Status uprchlíka	89	93	101	232	405
Povolení k dlouhodobému pobytu (dle účelu pobytu)					
Humanitární a jiné	-	-	-	1 967	2 223
Sloučení rodiny	-	-	-	6 643	6 934
Studium	-	-	-	1 743	2 188
Zaměstnání a podnikání	-	-	-	19 880	16 777
Celkem	119 021	112 642	105 239	104 388	106 019

**Zdroj:** MV 2018, ČSÚ 2018, vlastní výpočty

Stručný pohled na data v tabulce č. 1 přináší dva základní poznatky týkající se ukrajinské studentské migrace: a) počet povolení k dlouhodobému pobytu udělených ukrajinským občanům za účelem studia roste, b) studentská migrace do této země je však stále poměrně vzácná, jelikož podíl Ukrajinců se studentským vízem nebo povolením k pobytu činí méně než 3 % ze všech Ukrajinců v zemi.

Ukrajinci studující na českých vysokých školách mohou mít i jiný druh povolení k pobytu, například povolení k trvalému pobytu, nebo v zemi mohou žít za účelem sloučení rodiny. Abychom dokázali odhadnout roli ukrajinské studentské migrace v českém kontextu, je vhodnější nahlédnout do statistik poskytovaných českými vysokými školami a sesbíraných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Podle ročních údajů zveřejněných MŠMT počet studentů s ukrajinským občanstvím od počátku tisíciletí výrazně roste: z méně než 300 ve školním roce 2000/2001 na více než 3 000 v roce 2017/2018. Dnes české vysoké školy navštěvují 3 082 ukrajinských studentů, 2 383 z nich jsou zapsány v denním studiu. Šest z deseti všech ukrajinských studentů jsou ženy (MŠMT 2018; ČSÚ 2018).

Ukrajinci představují asi 7 % všech zahraničních studentů (předstihují je Slováci a Rusové, kteří představují 51 % a 14 % všech zahraničních studentů). Více než tři čtvrtiny (77 %) ukrajinských studentů navštěvují veřejné vysoké školy a drtivá většina těch, kteří studují na veřejných vysokých školách (konkrétně 95 % všech studentů na veřejných vysokých školách) za studium neplatí, jelikož studují v českých studijních programech. Vedle Slováků (kteří za své vzdělávání převážně neplatí) je mezi aktuálně zapsanými ukrajinskými studenty nejnižší podíl samoplátců mezi všemi zahraničními studenty na veřejných vysokých školách (4 %).<sup>5</sup> Tabulka č. 2 předkládá statistiku Ukrajinců zapsaných v denním studiu

<sup>4</sup> Při interpretaci těchto dat je nutné mít na paměti, že se jedná o stavové údaje a že počet imigrantů s povolením k trvalému pobytu může být vyšší (povolení je vydáváno na dobu 10 let a prodlužuje se víceméně automaticky).

<sup>5</sup> Jedinou skupinou se stejným počtem samoplátců jsou Bělorusové. Pro srovnání uvádíme podíl samoplátců u studentů z dalších zemí mimo EU: Rusko (6 %), Kazachstán (7 %), Vietnam (22 %), Indie (69 %), Izrael (89 %), Ghana (51 %) a USA (56 %).



ve školním roce 2017/2018 na veřejných a soukromých vysokých školách s nejvyšším zastoupením ukrajinských studentů.

**Tabulka č. 2. Ukrajínští studenti zapsaní v denním studiu na českých vysokých školách v akademickém roce 2017/2018**

Název vysoké školy	Bakalářský studijní program	Magisterský studijní program	Navazující magisterský studijní program	Doktorské studium
Všechny veřejné vysoké školy Zahrnuje VŠ s největším počtem ukrajinských studentů *:	1569	147	463	209
Univerzita Karlova	147	120	70	82
Česká zemědělská univerzita v Praze	254	0	58	3
Vysoká škola ekonomická v Praze	213	0	94	5
České vysoké učení technické v Praze	226	0	50	22
Vysoké učení technické v Brně	127	0	40	11
Masarykova univerzita v Brně	75	15	36	13
Mendelova univerzita v Brně	80	0	8	0
Západočeská univerzita v Plzni	59	2	13	2
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	45	0	15	13
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	45	0	11	14
Technická univerzita v Liberci	48	0	17	4
Univerzita Palackého v Olomouci	38	3	12	15
Univerzita Pardubice	39	0	7	8
Všechny soukromé vysoké školy Zahrnuje VŠ s největším počtem ukrajinských studentů *:	520	0	188	3
Vysoká škola finanční a správní v Praze	106	0	69	2
Metropolitní univerzita Praha	84	0	27	1
Vysoká škola hotelová v Praze	52	0	18	0
Vysoká škola obchodní v Praze	39	0	15	0
<b>Celkem</b>	<b>2078</b>	<b>147</b>	<b>651</b>	<b>212</b>

**Zdroj:** MŠMT 2017, výpočty autorek

**Poznámka:** \* Uvedeny jsou soukromé a veřejné vysoké školy, které mají více než 50 ukrajinských studentů

Bohužel neexistují žádné spolehlivé statistiky, které by se zabývaly oborem studia ukrajinských studentů v České republice. ČSÚ publikoval roční údaje poskytnuté MŠMT, které zmiňovaly obor studia. Tato data však pokrývají zahraniční studenty pouze obecně. Přestože tyto informace nejsou detailní a slouží



spíše k orientačním účelům<sup>6</sup>, je zřejmé, že zahraniční studenty více než české přitahují obory, jako je zdravotnictví a farmaceutické vědy, přírodní vědy, ale také obchod a administrativa.

MŠMT publikovalo kromě ročních údajů o aktuálně zapsaných studentech také data o ukrajinských absolventech. Přesné odhady týkající se všech ukrajinských absolventů v České republice není možné získat, jelikož k dispozici jsou pouze statistiky získané po roce 2000. Podle oficiálních dat mezi lety 2001 a 2017 české vysoké školy vystudovaly téměř tři tisíce (2 946) ukrajinských občanů, z toho 67 % tvořily ženy (MŠMT 2018; ČSÚ 2018).

---

<sup>6</sup> Ing. Jan Hraba, klíčový odborník MŠMT, kterého jsme kontaktovali, tvrdí, že tyto údaje nejsou příliš spolehlivé, jelikož kódování skupin do oborů bylo provedeno ex post (po sběru dat z vysokých škol) a bez křížové kontroly. Někde se obor odhadl pouze na základě názvu studijního programu.



## Právní a institucionální rámec dotýkající se zahraničních studentů

Abychom dokázali porozumět potenciálu lidského kapitálu ukrajinských studentů v České republice, je důležité nejprve začít analýzou institucionálního prostředí, zejména migračních a integračních politik a praktik vůči zahraničním studentům v Česku obecně. Tato část research paperu shrnuje informace shromážděné sekundární analýzou dostupné literatury a oficiálních dokumentů, jakož i kvalitativním výzkumem hlavních aktérů procesu. Pro účel projektu jsme provedli 16 hloubkových rozhovorů: se zástupci 3 příslušných ministerstev (školství, vnitra, práce a sociálních věcí), příspěvkovou organizací Dům zahraniční spolupráce (DZS), Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů (KZPS), Ústavem jazykové a odborné přípravy (ÚJOP UK) a s 10 českými univerzitami. Shromáždili jsme informace z 8 největších veřejných vysokých škol v Praze a v Brně: Univerzity Karlovy (UK), Vysoké školy ekonomické (VŠE), České zemědělské univerzity (ČZU), Českého vysokého učení technického (ČVUT), Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (VŠCHT), Masarykovy univerzity (MU), Vysokého učení technického v Brně (VUT) a Mendelovy univerzity v Brně (MENDELU). Výzkumný tým také sesbíral údaje na dvou soukromých pražských školách<sup>7</sup>: Vysoké škole hotelové v Praze (VŠH) a Vysoké škole finanční a správní (VŠFS). Výběr vysokých škol pro uskutečnění rozhovorů nebyl založen pouze na velikosti dané školy, ale také na počtu ukrajinských studentů aktuálně zapsaných v denním studiu. V tabulce č. 2 (viz výše) lze vidět, že hloubkové rozhovory byly vedeny se zástupci většiny hlavních vysokých škol, které navštěvuje alespoň 50 ukrajinských studentů.

Následující analýza je zaměřena na současný vývoj a plánované změny v politice a praktikách týkajících se studentské migrace. Tato část zprávy pojednává o (ne)koherenci mezi migračními a vzdělávacími politikami a politikou zaměstnanosti, které jsou relevantní pro zahraniční studenty ve dvou klíčových oblastech: a) výběr lidského kapitálu (se zaměřením na propagační strategie, výběr cílových skupin, přijímací politiky a praktiky), b) posílení potenciálu lidského kapitálu (se zaměřením na integraci zahraničních studentů a absolventů, jejich přechod z vysokoškolského prostředí na trh práce a jejich budoucí plány v hostitelské zemi).

### Migrační politika a přístup zahraničních studentů ke vzdělání

V České republice existují tři typy institucí vyššího vzdělávání: veřejné, státní<sup>8</sup> a soukromé. Podle zákona o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů) je přístup k veřejnému vzdělání bezplatný a podmínky pro přijetí zahraničních studentů do studijních programů jsou stejné jako pro české studenty. Dle zmíněného zákona mají být splněny závazky vyplývající z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána.<sup>9</sup> Veřejné školy získávají státní podporu. Za každého studenta zapsaného v cizojazyčném studijním programu (bez ohledu na státní příslušnost) je poskytován zvláštní finanční příspěvek. Podporu ovlivňuje také celkový počet studentů.

Abychom byli schopni porozumět roli zahraničních studentů, je nutné nastínit současný vývoj terciárního vzdělávání v Česku. Několik studií naznačuje (například Koucký a Bartušek 2011; Páleníčková a Jakubcová 2015), že dynamika

<sup>7</sup> Zástupci ŠKODA AUTO Vysoké školy nám zaslali krátké odpovědi na několik našich výzkumných otázek.

<sup>8</sup> Jediné dvě státní vysoké školy jsou Policejní akademie a Univerzita obrany.

<sup>9</sup> Včetně Směrnice EU (2016/801) o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair.



kvantitativního rozvoje vysokého školství v České republice byla v první dekádě tohoto století velmi rapidní. Prudký nárůst počtu vysokoškolských studentů v tomto období (z 200 tisíc v roce 2001 na téměř 400 tisíc v roce 2010) často podléhá kritice, že neodpovídal hospodářské situaci v zemi ani schopnosti vyššího školství přizpůsobit se novým potřebám studentů a pracovního trhu. Uvedené zvýšení počtu studentů nelze vysvětlit pouhým nárůstem počtu soukromých škol ani přílivem zahraničních studentů, jelikož čeští studenti představují valnou většinu studentů (96 % v roce 2001 a 91 % v roce 2010) a jejich počet se v uvedeném období téměř zdvojnásobil (ČSÚ 2018).

Koucký a Bartušek (2011) poznamenali, že v důsledku demografické změny budou budoucí kohorty vysokoškolských studentů ve druhé dekádě tohoto století početně výrazně slabší. Autoři varují, že i v případě, že počet studentů zapsaných v terciárním vzdělávání bude stagnovat, se jejich podíl bude výrazně blížit 90 % odpovídající věkové kohorty. Citovaní autoři (mimo jiné) obhajují výrazné snížení počtu studentů a nutnost hloubkových strukturálních a institucionálních reforem zaměřených na prevenci inflace vyššího vzdělávání. Ve skutečnosti se celkový počet studentů od roku 2010 neustále snižuje a v roce 2017 klesl mírně pod 300 tisíc. Migrace slovenských studentů se ve stejném období lehce zpomalila (z přibližně 24 tisíc na cca 22 tisíc), ale studenti z mnoha zemí mimo EU, zejména z Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu, mají o studium na českých vysokých školách stále větší zájem. Jejich počet se od roku 2010 zdvojnásobil (ČSÚ 2018).

Vzhledem k popsanému vývoji je jasné, že české vysoké školy mají o zahraniční studenty zájem. Náklady na studium jsou kvůli socioekonomické situaci na Ukrajině pro potenciální ukrajinské studenty často rozhodujícím faktorem. Bezplatné vzdělání v českém jazyce je tedy jasně důležitým pull faktorem. Ale i studenti veřejných vysokých škol, kteří za své vzdělání neplatí, musejí přemýšlet o pokrytí životních nákladů v České republice. Finanční úroveň většiny ukrajinských studentů není vzhledem k průměrným platům na Ukrajině a ke kurzu ukrajinské hřivny vysoká. Studenti v České republice nezískávají stipendium za pouhé zapsání ke studiu. Jedinou výjimkou jsou doktorandi v denním studiu, kteří získávají měsíční stipendium po standardní dobu studia (většinou 3-4 roky) bez ohledu na státní občanství. Finanční podporu doktorského studia poskytuje univerzitám MŠMT. Minimální měsíční částka byla v roce 2017 stanovena na přibližně 7 500 korun (necelých 300 eur), některé univerzity doktorandům přispívají větší částkou z vlastního rozpočtu. O výši doktorského stipendia, které není schopno konkurovat ani základnímu platu v zemi, proběhla debata a na začátku roku 2018 oznámilo MŠMT jeho navýšení o 50 %.

Kromě doktorského studia je pro Ukrajince studující v České republice dostupných pouze několik dalších stipendijních programů. Několik stipendií je k dispozici v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce. Tato stipendia se udělují občanům zemí, které získávají zahraniční rozvojovou pomoc České republiky. Stipendia jsou k dispozici a) v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech v českém jazyce (kterým předchází roční kurz českého jazyka a přípravné školení) a b) v navazujících magisterských a doktorských studijních programech v angličtině. Vládní stipendia je možné čerpat pouze po dobu standardní délky studia. Studenti dostávají přibližně 540 eur měsíčně, ze kterých musí pokrýt náklady na dopravu, stravu a ubytování. Poskytování těchto stipendií je založeno na rozhodnutí české vlády v rámci speciálního projektu MŠMT a Ministerstva zahraničních věcí (MZV). Oznámení o udělování stipendií je každoročně zveřejňováno prostřednictvím českých velvyslanectví. Některé studie (Jelínek, Dessieová a Náprstek 2004; Horký a kol. 2011) se zabývají dopadem a efektivitou tohoto druhu stipendia ve světle výrazně vysokého podílu studentů, kteří studium nedokončí, a nízké pravděpodobnosti návratu do země původu.



Ukrajínští studenti se také mohou ucházet o stipendia Mezinárodního visegrádského fondu<sup>10</sup> a Jihomoravského centra pro mezinárodní mobilitu<sup>11</sup>. Určité možnosti studijní mobility jednotlivců také existují v rámci programu Erasmus+<sup>12</sup>, některé vysoké školy dále nabízejí zvláštní stipendia pro studenty ze sociálně slabých rodin a pro nadané studenty (většinou jsou dostupné i pro studenty z Ukrajiny).

Provedené rozhovory naznačují, že zástupci českých vysokých škol si uvědomují relativní finanční slabost ukrajinských studentů a jejich uplatnění během studia většinou podporují. Zajímavými příklady cílených humanitárních stipendií byly programy vyhlášené Univerzitou Karlovou v Praze<sup>13</sup> a Univerzitou Palackého v Olomouci<sup>14</sup> v 2014. Poskytly podporu několika vybraným studentům z Ukrajiny kvůli tamější politické situaci. Zvláštní stipendia poskytnutá ukrajinským studentům po protestech na Majdanu byla zmíněna i v rozhovoru s ČZU. Univerzitu navštívilo během zimního semestru roku 2014 přibližně 20 studentů, kteří studovali v anglických studijních programech.

Pokud jde o stipendia, ukrajínští studenti ve výsledku nemají žádné zvláštní výhody a mají nárok pouze na omezené množství zvláštních stipendií pro sociálně slabé studenty a stipendií za vynikající studijní výsledky, které poskytují různé vysoké školy. Možnost získání stipendia nebo prominutí poplatků za studium nabízejí také soukromé vysoké školy i placené cizojazyčné studijní programy na veřejných vysokých školách. Nabídka se liší dle vysoké školy, žádné kompletní údaje k dispozici nejsou. Výzkum dostupných stipendií obecně naznačuje, že pouze malá část ukrajinských studentů<sup>15</sup> může získat finanční podporu.

Aby ukrajínští studenti mohli studovat v České republice, musejí nejprve získat vízum nebo povolení k pobytu. Pro uchazeče neexistuje žádné zvláštní nařízení a státní příslušníci třetích zemí, kteří chtějí přicestovat do České republiky na přijímací zkoušky, musejí požádat o krátkodobé vízum k pobytu do 90 dnů (vízum „C“). Pro ukrajinské studenty je velkou výhodou bezvízový režim, který je v platnosti od června 2017 a platí pro všechny ukrajinské občany s biometrickým pasem.

Úspěšní uchazeči zapsaní v akreditovaných studijních programech na českých vysokých školách mohou zažádat o dlouhodobé vízum nebo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia. To může být poskytnuto nejen studentům zapsaným v akreditovaném studijním programu na vysoké veřejné nebo soukromé škole, ale také těm, kteří se účastní jazykové a odborné přípravy organizované pod akreditovaným studijním programem veřejné (nikoli soukromé) vysoké školy, a také pro účely neplacené odborné stáže. Získání dlouhodobého víza

<sup>10</sup> Mezinárodní visegrádský fond podporuje krátkodobé studium (maximálně 4 semestry) v magisterských a doktorských programech a krátkodobé výzkumné pobyty na vysokých školách v regionu Visegrádské skupiny, kam patří i Česká republika.

<sup>11</sup> Jihomoravské centrum pro mezinárodní mobilitu poskytuje podporu nadaným studentům a výzkumníkům. Tento stipendijní program podporuje zahraniční studenty ze zemí mimo EU, kteří mají zájem o magisterské nebo doktorské studium na vysokých školách v Brně. Preferovány jsou studijní programy technických a přírodovědných oborů. Dále se předpokládá, že český jazyk uchazečů bude na dobré úrovni, jelikož musejí být schopni složit přijímací zkoušky na vybrané vysoké škole a začít v českém jazyce studovat.

<sup>12</sup> Erasmus+ je zaměřen na financování studijních pobytů studentů z celého světa. Pomáhá organizovat studentské a doktorandské výměny v rámci zemí účastnicích se programu Erasmus+ a z/do partnerských zemí. Programové země (jako je Česká republika) mají nárok na všechny akce tohoto programu. Ukrajina je partnerskou zemí, některé studijní výměny mezi ČR a Ukrajinou tudíž mohou být realizovány.

<sup>13</sup> Sedmnácti ukrajinským studentům bylo v reakci na situaci na Ukrajině v roce 2014 uděleno Stipendium Václava Havla: <https://www.cuni.cz/UK-5636.html>.

<sup>14</sup> Sedm ukrajinských studentů doktorského studia získalo humanitární stipendium jako příspěvek na cestování, ubytování a životní náklady po dobu jednoho roku jejich výzkumu a studia na fakultách filozofie, práva a medicíny Univerzity Palackého.

<sup>15</sup> Mimo studenty doktorských studijních programů.



za účelem studia má podobné podmínky. Kromě toho je ale možné jej obdržet i za účelem placené odborné stáže absolvované do 5 let po ukončení vysoké školy. Nově příchozí studenti také mohou požádat o dlouhodobé vízum za účelem „ostatní“, které je určeno zahraničním studentům zapsaným v neakreditovaném studijním programu na veřejné nebo soukromé vysoké škole nebo navštěvujícím jazykové a přípravné kurzy a programy, které neslouží jako příprava na studium v akreditovaném programu na vysoké škole, stejně jako vzdělání ve škole, která je akreditovaná nebo má akreditovaný studijní program v jiném státě než v ČR.

Žádost o dlouhodobé vízum se podává osobně na českém velvyslanectví a je třeba se registrovat. Až do nedávna byly registrační služby zajišťovány externě a všichni žadatelé museli o termín požádat prostřednictvím on-line systému pro registraci cizinců Ministerstva zahraničních věcí s názvem Visapoint. Odborníci varovali, že tento systém není transparentní (kvóty nebyly známy) a že nepovoluje registraci kvůli nedostupným termínům, přestože některé komerční struktury ji nabízely za poplatek. Visapoint velmi kriticky hodnotil i český ombudsman, podle kterého (na základě pozorování ve Vietnamu, na Ukrajině a v Kazachstánu) byl tento systém nefunkční. Ombudsman uváděl, že dlouhodobá nemožnost registrace žádostí o pobyt za účelem sloučení rodiny a za účelem studia je alarmující, jelikož tyto druhy pobytu by podle transpozice směrnic EU<sup>16</sup> neměly být podobným způsobem omezovány. Veřejný ochránce práv zahájil sérii osobních setkání se zástupci MZV a Ministerstva vnitra (MV). Jelikož byly výsledky zmíněných zásahů neuspokojivé, na podnět českého ombudsmana zahájila Evropská komise kvůli Visapointu řízení proti ČR. Visapoint byl ukončen na konci října 2017 a dnes si ukrajínští žadatelé registrují termín žádosti o vízum přes e-mail.

Jako reakce na kritiku Visapointu a na rostoucí poptávku univerzit po zahraničních studentech byl mezitím v květnu 2017 spuštěn zvláštní projekt Režim student. Je výsledkem spolupráce mezi MV, MŠMT a MZV a má za cíl usnadnit proces žádostí státních příslušníků třetích zemí o studentské vízum. Studenti přijatí na české vysoké školy, které jsou součástí projektu<sup>17</sup>, se již nemusejí registrovat skrze Visapoint, ale mohou požádat o schůzku přímo na velvyslanectví, které se ji pokusí zajistit tak, aby počáteční datum povolení k pobytu souhlasilo s počátkem uchazečova studia. Účast studentů v tomto projektu je ovšem limitována přísnými kvótami a je dostupná pouze pro studenty z vybraných zemí. Podle oficiálních informací je kvóta pro rok 2018 k Ukrajině poměrně štědrá: měsíční kvóta pro konzulární oddělení v Kyjevě je 36 uchazečů a ve Lvově 13 uchazečů o studium. Vzhledem ke zrušení Visapointu je efektivita tohoto režimu pro ukrajinské studenty sporná a účast v ní zřejmě není spojená s dalšími výhodami.

Podle dotazovaných zástupců Ministerstva vnitra mají dnes žádosti o studentské vízum 90% úspěšnost, která patří ve srovnání s ostatními žádostmi o vízum mezi nejvyšší. Kritizována ovšem není sama úspěšnost, ale komplikovaný proces a možná zpoždění. Neexistují žádná tvrdá data ani hloubkový výzkum vízových problémů nově zapsaných studentů, tento proces ale zřejmě není bezproblémový ani pro tuto skupinu relativně neproblematických imigrantů. Horký a kol. (2011) zmiňují administrativní komplikace a průtahy při vydávání studentských víz, a to i v případech studentů, kteří získali vládní stipendium. Tyto komplikace byly projednávány i v mnoha dalších studiích věnujících se ukrajinské migraci do České republiky. V provedených rozhovorech několik zástupců vysokých škol a MŠMT poukázalo na to, že přísné vízové podmínky snižují počet příchozích zahraničních studentů a akademických pracovníků.

Podle zákona o zaměstnanosti (č. 435/2004) mají studenti a absolventi denního studia v akreditovaných studijních programech na českých univerzitách volný přístup na trh práce. To znamená, že tito studenti a absolventi mají stejná práva jako čeští občané, nepotřebují tedy žádné zvláštní pracovní povolení a mohou

<sup>16</sup> Jmenovitě Směrnice Rady 2003/86/ES z 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny, a Směrnice Rady 2004/114/ES ze 13. prosince 2004.

<sup>17</sup> Tohoto režimu se v současnosti účastní 18 českých vysokých škol.



podepsat všechny druhy pracovních smluv bez omezení pracovní doby. Studenti mohou také pracovat během prázdnin v akademickém roce, ve kterém jsou zapsaní. Volný přístup na trh práce neplatí pro ty, kteří studují v neakreditovaném studijním programu a mají povolení pro „jiné účely“.

Pokud občané třetích zemí chtějí po dokončení studia pracovat, musejí mít platné povolení k pobytu. Studentské povolení k pobytu je platné pouze do doby ukončení studia. Pokud chce zahraniční student zůstat v České republice i po absolvování studia, je nezbytné získat jiný typ povolení, což znamená i prokázat nový účel pobytu. Studenti mají volný přístup na trh práce, ale aby mohli v zemi zůstat a pracovat i po absolvování studia, musejí si najít práci a zajistit všechny potřebné dokumenty již před ukončením studia, aby mohli zažádat o zaměstnaneckou kartu.<sup>18</sup> Zaměstnanecká karta je nový typ povolení (duální dokument), který opravňuje cizince k pobytu (delšímu než 3 měsíce) i práci na území České republiky.<sup>19</sup> Karta existuje také v neduální formě (v podstatě jde pouze o povolení k pobytu) pro ty, kteří mají volný přístup na trh práce. Zaměstnanecká karta může být vydána maximálně na 2 roky (nebo na kratší období uvedené ve smlouvě) s možností opakovaného prodloužení platnosti. Absolventi, kteří chtějí začít podnikat, mohou zažádat o živnostenský list a o povolení k pobytu za účelem podnikání. A opět, živnostenský list musí být obstarán předem (již během studia) a žádost o změnu účelu pobytu by měla být podána před koncem platnosti povolení pobytu za účelem studia.

Velkou nevýhodou pro studenty pocházející ze zemí mimo EU je poněkud limitovaný přístup ke zdravotní péči. Všichni cizinci dlouhodobě pobývající v České republice jsou ze zákona povinni platit zdravotní pojištění již od vstupu do země a po celou dobu pobytu. Cizinci musejí tuto povinnost plnit prostřednictvím veřejné nebo komerční zdravotní pojišťovny. V případě, že zahraniční studenti nejsou zaměstnáni v České republice, nemají přístup ke zdravotní péči v rámci veřejného zdravotního pojištění a musejí si obstarat komerční zdravotní pojištění, které má mnoho limitů a výjimek, jako je například léčba chronických onemocnění, stomatologická péče (pokud se nejedná o pohotovost) a preventivní zdravotní prohlídky.<sup>20</sup> Studenti představují potenciálně méně rizikovou skupinu tzv. „zdravých migrantů“, jelikož jsou relativně mladí a většinou u nich není riziko práce za nebezpečných pracovních podmínek. Vzhledem k celkovému socioekonomickému postavení mnoha ukrajinských studentů, kteří si sotva mohou dovolit platit za nákladná zdravotní ošetření, je tedy volný přístup ke zdravotní péči pokrytý veřejným zdravotním pojištěním důležitým předpokladem úspěšné integrace. Nedostatečný přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, který se týká značné části imigrantů, a nedostatečná garance právního nároku na zdravotní péči jsou body často kritizované neziskovými organizacemi, výzkumnými pracovníky a odborníky, kteří je považují za jedny z nejnaléhavějších problémů českého zdravotnictví ve vztahu k imigrantům (viz například Dobiášová a Hnilicová 2011).

## Náborové a propagační strategie

Internacionalizace terciárního vzdělávání patří mezi priority české dlouhodobé strategie pro oblast vysokých škol v období 2011–2015 a je dále rozpracována

<sup>18</sup> Pro vydání zaměstnanecké karty je vyžadována podepsaná smlouva (nebo dohoda mezi žadatelem a potenciálním zaměstnavatelem o budoucí smlouvě) na alespoň 15 hodin týdně.

<sup>19</sup> Před rokem 2014 museli cizinci podat žádost na dvou místech, nejprve bylo nutné požádat o pracovní povolení na Úřadu práce ČR a poté o pracovní vízum (povolení k pobytu) u Ministerstva vnitra (ještě dříve u cizinecké policie).

<sup>20</sup> Všechny tyto výjimky a mnoho dalších služeb nejsou součástí komerční zdravotní péče, a pokud studenti potřebují něco navíc, musejí si připlatit poměrně vysokou částku za „další služby“, přestože za povinné komerční pojištění platí od 5 000 do 12 000 ročně.



a specifikována v současném strategickém dokumentu na období 2016-2020 a v relevantních akčních plánech. Součástí strategie internacionalizace je přilákání zahraničních studentů na české vysoké školy, nejedná se ovšem o jediný cíl. Dlouhodobá strategie pro období 2016-2020 zmiňuje kromě jiného i dílčí úkoly týkající se prioritního cíle internacionalizace: zohlednit internacionalizaci ve finanční podpoře veřejným vysokým školám, podporovat mobilitu studentů a akademických pracovníků, podporovat společné studijní programy a vytvořit společný portál pro mezinárodní prezentaci českých vysokých škol. Strategický dokument rovněž českým univerzitám doporučuje a) zlepšit integraci zahraničních studentů a akademických pracovníků a efektivněji využívat jejich potenciál a b) zaměřit mezinárodní spolupráci na prioritní teritoria, jejichž důležitost má být posouzena na základě evaluace předchozí spolupráce.

Na podporu plnění úkolů spojených se zajišťováním vzdělávacích, školicích a dalších vztahů se zahraničím založilo MŠMT příspěvkovou organizaci Dům zahraniční spolupráce (DZS). Tato organizace vykonává řadu činností týkajících se propagace vzdělávání. DZS poskytuje služby široké škále relevantních aktérů, jako jsou jednotlivci, studenti, učitelé a ředitelé různých typů škol, jiní profesionálové a organizace zabývající se vzděláním, ale i místní úřady a MŠMT.

Žádný ze zmíněných strategických dokumentů zabývajících se vzdělávací politikou nejmenuje konkrétní prioritní země ani typ studentů. V provedených rozhovorech nastínili zástupci MŠMT i DZS důležitost přístupu zdola nahoru. Určující je tedy poptávka po zahraničních studentech ze strany samotných vysokých škol (stejně tak i výběr prioritních zemí nebo studentů v daném studijním programu). Tato poptávka je založena především na zkušenostech jednotlivých univerzit se současnými studenty a také na spolupráci se zahraničními vysokými školami. Pokud jde o náborové strategie vysokých škol, náš průzkum ukazuje, že většina českých univerzit žádné speciální pro ukrajinské studenty nemá. Pro přilákání zahraničních studentů je obvykle používán standardní náborový proces bez ohledu na zemi původu. Mezi tyto obecné propagační praktiky patří mezinárodní studentské veletrhy v zahraničí i v České republice (VŠFS výslovně zmínila veletrh Gaudeamus), propagace online a na sociálních médiích a cílená reklama.

Většina kontaktovaných vysokých škol se více soustředí na propagaci anglických studijních programů. To je většinou prováděno obecnými postupy odboru marketingu a PR (VUT), přijímacím a marketingovým oddělením (VŠE) nebo oddělením PR a oddělením zahraničních vztahů (ČVUT). Existují dvě webové stránky, které se věnují vysokoškolskému vzdělání v České republice. Pražské vysoké školy, jako jsou UK, VŠE, ČVUT, UMPRUM a AMU, propagují studijní možnosti v rámci konsorcia vysokých škol a na webové stránce [studyinprague.cz](http://studyinprague.cz), která je dostupná v anglickém jazyce. Tento projekt je financován Ministerstvem školství. Další webovou stránkou v angličtině, která poskytuje informace o možnostech získání vysokoškolského titulu nejen v Praze, ale v celé České republice je [studyin.cz](http://studyin.cz), založená Domem zahraniční spolupráce (DZS).

Pokud jde o jazykovou strategii, všechny kontaktované vysoké školy mají své webové stránky v češtině i v angličtině. Pouze webové stránky VŠCHT v Praze a VŠFS mají také ruskou jazykovou mutaci. Masarykova univerzita měla dříve brožuru v ruském jazyce připravenou pro větší vzdělávací veletrhy, informační leták v ukrajinštině byl dále k dispozici pro potenciální uchazeče o bakalářský studijní program Ukrajinská studia na Filozofické fakultě. Vzhledem k jazykové blízkosti je logické, že většina ukrajinských studentů veřejných vysokých škol navštěvuje české studijní programy. Jazyková bariéra pro ukrajinské imigranty zjevně není tak velká. Předchozí studie dokonce naznačují, že Ukrajinci v České republice se česky naučí většinou sami (Leontiyeva, Ezzeddine, a Plačková 2013; Leontiyeva 2015). Ukrajinci, kteří plánují studovat na českých vysokých školách, mohou navštěvovat různé jazykové a přípravné kurzy jak na Ukrajině, tak v České republice. Některé univerzity (například VŠCHT Praha, VŠFS, VŠE, UK) nabízejí



placený jeden nebo dva semestry kurzu českého jazyka. Tyto jazykové kurzy jsou v některých případech kombinovány s přípravnými kurzy, kterým se říká „nultý ročník“. Během něho zahraniční studenti navštěvují orientační přednášky dané univerzity a kombinace některých studijních předmětů. Navštěvováním nultého ročníku se potenciální student nejen připravuje na přijímací zkoušky, ale také získává jisté výhody, jako je například uznání předmětů (kredity) nebo dokonce přijetí do dalšího akademického roku. Tyto přípravné kurzy cílí nejen na potenciální zahraniční studenty, ale i na neúspěšné uchazeče.

Jak jsme již nastínili, některé vysoké školy propagují své studijní programy na Ukrajině a nabírají studenty přímo tam. Spolupráce s partnerskými vysokými školami na Ukrajině byla uvedena jako jeden ze způsobů, jak oslovit potenciální zahraniční studenty. Tato propagační strategie by mohla být efektivní zejména pro navazující magisterské studium nebo doktorské studijní programy, do kterých české vysoké školy vybírají a lákají absolventy partnerských zahraničních univerzit s výbornými studijními výsledky. Tuto náborovou strategii zdůrazňovala především ČZU jako prostředek k získání „předem vybraných a kvalitních“ uchazečů. Některé české vysoké školy podepsaly s partnerskými školami na Ukrajině bilaterální dohody. Zástupci UK například uzavřeli 4 bilaterální dohody s Národní univerzitou Tarase Ševčenka v Kyjevě, Národní univerzitou Ivana Franka ve Lvově, Užhorodskou národní univerzitou a Oděskou národní univerzitou I. I. Mečnikova. Bilaterální dohody umožňují Ukrajinským studentům účastnit se studentských výměn. Zástupci MENDELU dále zmínili spolupráci s místními středními školami na Ukrajině a krátké studijní návštěvy. Tato univerzita přijala kolem 50 nejlepších studentů ze střední školy Charkov.

Dalším důležitým prostředkem propagace je účast na mezinárodním veletrhu vzdělání na Ukrajině. České zastoupení v Kyjevě v březnu 2018 se skládalo ze zástupců Domu zahraniční spolupráce (projekt Study in the Czech Republic), 11 veřejných a 2 soukromých vysokých škol.<sup>21</sup> V provedených rozhovorech zástupci pěti vysokých škol účast na kyjevském mezinárodním veletrhu podtrhli jako metodu náboru.

Významným aktérem v poskytování informací o českém vysokoškolském vzdělání přímo na Ukrajině je České centrum v Kyjevě. Česká centra jsou příspěvkovou organizací MZV a jejich posláním je propagace České republiky v zahraničí. Kromě pomoci příslušným partnerům během vzdělávacích veletrhů na Ukrajině nabízí České centrum Kyjev poradenství zájemcům o vzdělání v České republice a některým potenciálním studentům dokonce poskytuje poradenství při výběru vhodné vysoké školy. Webové stránky centra v Kyjevě také publikují úspěšné příběhy ukrajinských studentů, kteří tak sdílejí své zkušenosti a rady o přihlašovacím procesu a studiu na českých vysokých školách. Nejvýznamnějším přínosem Českého centra je jeho činnost spojená s organizací široké sítě kurzů českého jazyka, které probíhají v 9 ukrajinských městech (včetně významných univerzitních měst Kyjev, Lvov, Charkov a Dnipro).

Jak tedy z výše uvedeného textu vyplývá, většina českých vysokých škol nemá zvláštní propagační strategii zaměřenou na Ukrajinu a často využívají širší strategie zaměřené na země bývalého Sovětského svazu, jelikož se jedná o region s významnou rusky mluvící populací (včetně Ruska, Běloruska, Gruzie, Kazachstánu apod.). Tato skutečnost byla zaznamenána v několika rozhovorech. Zástupce VŠFS zdůraznil, že ukrajinský trh je obecně považován za součást rusky mluvícího trhu a také zmínil důležitost spolupráce se zahraničními (nejen ukrajinskými) vzdělávacími a cestovními agenturami. Jedná se o místní agentury v zemích původu studentů, které propagují vzdělávání v zahraničí, rekrutují studenty a pomáhají jim

<sup>21</sup> Vysoké učení technické v Brně, Univerzita Karlova (Ústav jazykové a odborné přípravy), České vysoké učení technické v Praze, Masarykova univerzita, Mendelova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Technická univerzita v Liberci, Ostravská univerzita, Univerzita Pardubice, Západočeská univerzita v Plzni, VŠB - Technická univerzita Ostrava, Vysoká škola obchodní a hotelová a Unicorn College.



s administrativními a vizovými procesy. Tyto agentury se velmi často orientují na Českou republiku a mají potřebné know-how celého procesu vysílání studentů do zahraničí.

Globální konkurence a internacionalizace vyššího vzdělání ve skutečnosti vedla k nárůstu zahraničních studentů a zahraniční vzdělání se stalo velkým byznysem i v českém kontextu. Vysoké školy, jazykové školy a další vzdělávací instituce se snaží získat zahraniční studenty a Česká republika není výjimkou. Jelikož přístup k bezplatnému vysokoškolskému vzdělání vyžaduje znalost češtiny, jsou pro zahraniční studenty důležitou vstupnou branou přípravné kurzy českého jazyka, které pořádají různí aktéři: v zahraničí jsou to Česká centra, samotné české vysoké školy a také soukromé jazykové školy na Ukrajině i v České republice. V České republice existuje široká škála jazykových kurzů různé intenzity a délky trvání.<sup>22</sup> České jazykové školy mají samozřejmě o potenciální zahraniční studenty českých studijních programů na vysokých školách finanční zájem. V provedených rozhovorech vysoké školy zároveň uznaly, že nejvíce usilují o studenty anglických studijních programů (jelikož díky nim získávají školné a dotace od státu). Zatímco tedy vysoké školy vynakládají větší úsilí na marketingové aktivity s cílem získat anglicky mluvící studenty, jazykové školy se většinou více zaměřují na skupiny studentů, kteří jsou jazykově bližší České republice, například na studenty z tzv. slovanské skupiny, kam patří i studenti z Ukrajiny.

Existují soukromé jazykové školy, které nabízejí kurzy českého jazyka ve spolupráci s některými vysokými školami a fakultami. Například UniPrep – soukromá škola spolupracující s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, která na fakultě nabízí některé kurzy během přípravných jazykových kurzů. Prague Education Centre sice možnost kurzů na konkrétní vysoké škole nebo fakultě nenabízí, v Brně se ale konají kurzy českého jazyka na VUT. Podnikání v oblasti přípravných kurzů je zřejmě natolik úspěšné, že některé soukromé školy nabízejí za přijetí na českou vysokou školu finanční záruky. Vrácení peněz jako garance je nabízeno návštěvníkům přípravných kurzů a existuje dokonce seznam garantovaných vzdělávacích programů (většinou těch s nedostatkem studentů) na veřejných vysokých školách pro daný rok. Tento příklad marketingového nástroje, který se užívá k přilákání zahraničních studentů, neodráží pouze úspěch podnikání s migrací, ale také povahu strukturálních příležitostí v českém kontextu. Role soukromých přípravných škol se zdá být důležitá<sup>23</sup>, jejich aktivity jsou ale zaměřeny spíše na bohaté studenty většinou z Ruska a Kazachstánu. Podrobnější výzkum praktik těchto soukromých jazykových a přípravných škol a jejich spojení s českými univerzitami je v každém případě pro plné porozumění této situace žádoucí.

Již jsme uvedli, že mnoho vysokých škol navíc pořádá vlastní přípravné kurzy českého jazyka. Ty byly výslovně zmíněny zástupci VŠE a ČVUT ve spolupráci s Mezinárodní unií mládeže a Ústavem pro jazykovou a odbornou přípravu (dále ÚJOP) na UK. Lze říci, že ÚJOP je jedním z největších hráčů na trhu, jelikož nabízí jazykové přípravné kurzy nejen na různých místech v Praze, ale také v Poděbradech, Mariánských Lázních a Liberci. Mezi hlavní aktivity ÚJOP patří přípravné kurzy pro vysokoškolské studenty, včetně přípravy studentů, kteří studují v ČR v rámci vládních stipendií. Kurzy zahrnují intenzivní kurzy češtiny a přípravné kurzy na přijímací zkoušky na české vysoké školy (podle různých oborů). Kromě toho ÚJOP organizuje přípravné kurzy pro studium anglických programů na českých vysokých školách, letní školy českého jazyka, kurzy češtiny pro lékaře, kurzy pro cizince se zájmem o získání českého občanství, přípravu na českou jazykovou zkoušku, kurzy pro jednotlivce a kurzy cizích jazyků.<sup>24</sup>

ÚJOP také vysvětluje, jak funguje uznávání zahraničního vzdělání a zajišťuje ubytování. Ukrajincům žádné zvláštní služby neposkytuje, zástupce na Ukrajině pouze

<sup>22</sup> Cena většiny kurzů se pohybuje mezi 3 000 a 5 000 eur za akademický rok (ale existují i dražší možnosti), přičemž budoucí studenti ve většině případů musí zaplatit celou částku ještě před příjezdem do České republiky.

<sup>23</sup> Jazyková a přípravná škola GoStudy CZ před třemi lety dokonce spoluorganizovala konferenci o studentské migraci v Senátu Parlamentu České republiky.

<sup>24</sup> ÚJOP je držitelem certifikace ALTE (Association of Language Tester in Europe), díky které může udělovat mezinárodně uznávané certifikáty o jazykových znalostech.



pomáhá potenciálním studentům s přijímacím procesem (stejná služba je poskytována ruským studentům v Moskvě). ÚJOP své služby inzeruje na webových stránkách, které jsou dostupné v angličtině, ruštině a češtině, a spolupracuje s podniky na Ukrajině, které radí ukrajinským studentům chystajícím se studovat v zahraničí.

Nejdůležitějším partnerem, který ÚJOPu dodává nejvíce studentů, je soukromá společnost Home in Prague. Zaměřuje se na rusky mluvící země – kromě Ruska se jedná například o Ukrajinu a Kazachstán. Tento rok bylo firmami rekrutováno 276 studentů z celkového počtu 667 studentů přípravných kurzů. Firmy získávají za každého rekrutovaného studenta provizi. Vedou kampaně na ukrajinských středních školách, kde prezentují služby ÚJOPu a poskytují úvodní informace o českém vysokém školství. ÚJOP spolupracuje také s českým velvyslanectvím. Studenti českého jazyka z Českých center často navštěvují i přípravné kurzy ÚJOPu. Ústav má vlastní zastoupení na Ukrajině, které pomáhá potenciálním studentům s přijímacím procesem a účastní se vzdělávacích veletrhů. Podle dotazovaných zástupců se ÚJOP zaměřuje spíše na studenty pocházející ze střední třídy a současná socioekonomická situace na Ukrajině má za následek mírný pokles v počtu studentů. Zástupci ústavu zároveň zdůraznili důležitost regulace migrace a uvedli, že zrušení Visapointu znamenalo nejen úlevu, ale také se časově shodovalo s nárůstem počtu ukrajinských studentů.

ÚJOP se účastní pravidelných setkání poskytovatelů vzdělání organizovaných Ministerstvem vnitra, které sdružené aktéry informuje o aktuální politice a změnách v legislativě. Ústav migrační politiku státu nezpochybňuje a s MV spolupracuje: zkouší uchazeče žádající o povolení k trvalému pobytu z češtiny a v případě pochybností o jazykové způsobilosti vystupuje jako arbitr. Zástupci ÚJOP zmínili neúspěšný pokus o spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví na přípravě kurzů pro zahraniční zdravotnický personál. Zájemce měli připravit na výkon jejich povolání v ČR a pomoci jim k uznání jejich vzdělání.<sup>25</sup>

Zástupce ÚJOP vyjádřil nespokojenost nad současným stavem, kdy v náboru zahraničních studentů dochází k nedostatku spolupráce mezi jednotlivými aktéry, a to ústavu brání v práci. Jako příklad byly uvedeny nejednotné požadavky u přijímacích zkoušek: některé školy vyžadují úroveň B1, jiné B2. Podle ÚJOP požadavky nejsou sjednocené ani mezi různými fakultami stejného oboru. ÚJOP si také stěžoval na nedostatek zájmu ze strany Ministerstva zdravotnictví o kurzy pro zahraniční zdravotnický personál atd. Taková spolupráce by byla velmi užitečná, jelikož popularita přípravných kurzů pro studium medicíny a technických oborů v poslední době vzrostla a zastínila popularitu přípravných kurzů pro humanitní obory a ekonomii. Podle zástupce ÚJOP je to z toho důvodu, že zahraniční studenti si začali uvědomovat, že konkurence v humanitních oborech může být náročnější než v technických oborech (často trpících nedostatkem studentů). Zástupce ÚJOP věří, že ve zdravotnictví a v technických oborech je více pracovních příležitostí, neexistují ale žádná data, která by tento trend u ukrajinských studentů potvrdila.

Podle zástupce ÚJOP jsou Ukrajinci pro studium v ČR většinou dobře vybaveni. Jsou schopni se rychle naučit jazyk a mezi českým a ukrajinským středním školstvím neexistují žádné zásadní rozdíly v osnovách, zejména v technických oborech. Ukrajínští studenti se tudíž dokáží na přijímací zkoušky na českých vysokých školách snadno připravit. Je však těžké posoudit, jak jsou tito studenti úspěšní při přijímacích zkouškách a během studia. Jelikož vysoké školy nemají povoleno poskytovat informace třetím stranám, je ÚJOP závislý na informacích získaných přímo od studentů. Počet reakcí bývalých účastníků přípravných kurzů je bohužel nízký, protože ÚJOP má k dispozici obvykle pouze ukrajinské adresy studentů, na kterých je těžké je zachytit, jelikož mnoho z nich již na Ukrajině nebydlí.

<sup>25</sup> České centrum v Kyjevě v 2018 ovšem propagovalo letní jazykové kurzy s rodilým mluvčím pro ukrajinské pracovníky ve zdravotnictví v Kyjevě, Charkově, Lvově, Ivan-Frankivsku a Dnipru.



## Posílení lidského kapitálu a koherence relevantních politik

Zdá se, že koherence mezi migračními a vzdělávacími politikami je v českém kontextu nedostatečná. Nařízení týkající se migrace zjevně překáží snaze o internacionalizaci, která je jednou z priorit vzdělávací politiky. Zástupci MŠMT, DZS a několika univerzit uznali, že studenti často nejsou kvůli komplikovaným a dlouhým vízovým procedurám schopni začít svá studia včas, jelikož například získají vízum až po začátku akademického roku. Ukrajina je ale považována za méně problematickou zemi. Potíže zapříčiněné Visapointem byly částečně překonány zavedením Režimu student, který je kompromisem mezi ponecháním přísných regulací vstupu ukrajinských občanů (zejména pracovních migrantů) do České republiky a vyřešením problému s vízovou procedurou pro ukrajinské studenty, jelikož se jedná o žádanou a třetí nejpopulárnější vysílající zemi (po Slovensku a Rusku).

Zdá se, že mezi MŠMT a MV existuje určitý střet zájmů. Prioritou Ministerstva vnitra je sekuritizace, zatímco prioritou Ministerstva školství je internacionalizace vyššího vzdělání, která je vymezena liberálními podmínkami pro vstup zahraničních studentů do země. V rozhovoru zástupci MV poukázali na to, že někteří mladí imigranti zneužívají studentského víza již po jednom roce a nenavštěvují kurzy, protože hlavní účel jejich návštěvy je spíše ekonomické povahy. Ministerstvo vnitra nedokáže odhadnout rozsah těchto praktik, toto téma ale již jistou dobu problematizuje, jelikož podobné obavy lze najít i v brožurě publikované před třemi lety (Černá 2015). Zástupci MŠMT však věří, že Ukrajinci nezneužívají studentská víza ve velkém měřítku.

Migrační politiky mají ve skutečnosti na nábor zahraničních studentů dvojitý efekt a v případě příliš přísných regulací vůči dané zemi nemají vysoké školy i studenti dále zájem. Vysoké školy si nemohou dovolit ztratit mnoho potenciálních studentů, kteří již byli přijati. Po několika neúspěšných pokusech se jednoduše přeorientují na jiné země. Studenti si mohou potenciální rizika spočítat, a pokud je příliš složité získat vízum do dané země, poohlédnou se po přístupnější destinaci.

Podle zprávy Střediska vzdělávací politiky mají absolventi v České republice jednu z nejvyšších měr zaměstnanosti již před ukončením studia. Podle výsledků české části komparativního evropského výzkumného projektu REFLEX, který se zabýval vysokoškolskými absolventy, se v období 2006-2013 průměrná délka přechodu od vzdělání k prvnímu zaměstnání v českém kontextu zkrátila z o něco více než 5 měsíců na méně než 3 měsíce. Téměř polovina (48 %) z více než 27 tisíc českých absolventů v průzkumu v roce 2013 prohlásila, že byli zaměstnání již před absolvováním studia; pouze 2 % z nich před absolvováním nikdy nepracovala, přičemž zbytek začal pracovat buď do tří měsíců po ukončení studia (28 %) nebo po delší době (21 %). Tato studie rovněž naznačuje mírný pokles studentů, kteří jsou zaměstnání výhradně ve svém oboru, a rostoucí důležitost studentů pracujících v příbuzných oborech (podle vypovědí samotných absolventů). Podíl těch, kteří uvedli, že pracovali v naprosto nesouvisejícím oboru (nebo v zaměstnání bez žádných zvláštních požadavků týkajících se oboru studia), byl poměrně vysoký mezi těmi, kteří studovali společenské a humanitní vědy, kulturu a umění, zemědělství, lesnictví a veterinářství. Nejvíce studentů, kteří pracovali ve svém studijním oboru, dle zprávy pochází z oborů medicíny a práva, zatímco absolventi s tituly z ekonomie, přírodních věd a technických oborů byli většinou zaměstnání v jiných příbuzných oborech. Absolventi magisterského a doktorského studia byli ve spojení oboru studia a zaměstnání úspěšnější (Koucký, Ryška a Zelenka 2014).

O problému nesoudržnosti mezi vzdělávacím systémem a pracovním trhem jsme diskutovali se zástupci MŠMT a DZS, kteří poznamenali, že nedostatek domácí pracovní síly v některých sektorech ve skutečnosti nemá vliv na propagační nebo náborové kampaně. Strategie v sektoru vyššího vzdělání jsou dlouhodobé,



zatímco nedostatky na trhu práce jsou většinou krátkodobými problémy, které nelze vyřešit pouhými změnami v sektoru školství. To však neznamená, že potřeby pracovního trhu vyšší školství neovlivňují, pouze toto spojení není přímočaré. Kontaktovaní experti MŠMT uznali některé požadavky týkající se většího zaměření na dovednosti a schopnosti řešit problémy než na encyklopedické znalosti; nicméně uvedená tvrzení jsou zakotvená v širším konceptu a nejsou zapracovaná do požadavků týkajících se jednotlivých sektorů nebo oborových specializací. Bylo zmíněno, že ve srovnání s jinými evropskými zeměmi není český byznys dobře propojen s veřejnými institucemi vyššího vzdělání, a tento nedostatek je považován za slabinu. V minulosti došlo k několika pokusům propojit podniky s institucemi vyššího vzdělání. Jedním z nich jsou odborné stáže prováděné v rámci programu Erasmus+. Na některých technických fakultách byl také vyvinut aplikovaný výzkum, do kterého se zapojují studenti doktorského studia. Nicméně studenti bakalářského a magisterského studia se tohoto typu programu obvykle neúčastní a žádná z těchto aktivit propagační kampaně výrazně neovlivňuje.

O propojení firem a vzdělání se pokusily i soukromé instituce. Zajímavým a v českém kontextu unikátním praktickým příkladem propojení průmyslu a vzdělání může být ŠKODA AUTO Vysoká škola (SAVS), mladá, soukromá vysoká škola, kterou založila automobilová společnost. Podle informací poskytnutých SAVS je internacionalizace také jednou z jejich priorit. SAVS nabízí bakalářské a navazující magisterské programy (v prezenčním i kombinovaném studiu) a tvrdí, že své studijní programy pravidelně upravuje tak, aby splnily požadavky dnešních profesí. V současnosti na zde studuje pouze 28 ukrajinských studentů, což je přibližně 8 % zahraničních studentů a 4 % všech studentů. SAVS má anglickou a ruskou verzi webových stránek a spolupracuje s agenturami, které kontaktují potenciální studenty. Škola sleduje kariéry svých absolventů a součástí bakalářského studijního programu je povinná stáž.

Zmíněná nesoudržnost mezi vzdělávacími a integračními politikami spočívá v neposlední řadě v problematice posílení a využití lidského kapitálu zahraničních studentů. Přejít ze školského prostředí na trh práce je samozřejmě výzvou pro všechny absolventy. Ukrajínští studenti (stejně jako studenti z jiných zemí mimo EU) ale mohou kvůli svému nejistému právnímu postavení zažít ještě větší potíže. Tato dvojitá zranitelnost zahraničních absolventů je dána tím, že většinou nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti nejen proto, že ještě nebyli zaměstnáni (předpokladem pro příspěvek v nezaměstnanosti je zaměstnání po dobu alespoň 6 měsíců v době posledních tří let), ale také kvůli svému právnímu postavení (pokud ovšem nemají povolení k trvalému pobytu v zemi). MPSV sice má statistiky o nezaměstnaných ukrajinských občanech, kteří jsou registrováni na úřadě práce, tato čísla ale neobsahují informace o počtu nezaměstnaných zahraničních absolventů (podle rozhovoru s MPSV není tato informace v případě cizinců zaznamenávána).

Zdá se, že Česká republika nemá zřetelný zájem na tom, aby zahraniční absolventi v zemi zůstali. Kromě volného přístupu na trh práce je výhodou vysokoškolského studia v českém jazyce skutečnost, že absolventi nemusí podstoupit jazykové testy, které jsou součástí žádosti o povolení k trvalému pobytu a žádosti o občanství. Nicméně zásadní nevýhodou je pro ukrajinské absolventy (dokonce i ve srovnání s jejich krajany, kteří jsou pracovními migranty s nízkou kvalifikací) skutečnost, že nemohou požádat o povolení k trvalému pobytu ani po 5 letech studia v Česku. Imigranti, kteří žijí na území České republiky po dobu nejméně 5 let, mají obvykle právní nárok požádat o povolení k trvalému pobytu, které znamená mnoho výhod, zejména přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, podporu v nezaměstnanosti a sociální dávky. Doba studia za účelem povolení k trvalému pobytu se však počítá pouze koeficientem 0,5. Dokonce i absolventi velmi žádaného oboru, kteří strávili v České republice téměř 10 let se studentským povolením, nemají tudíž vůbec žádnou záruku, že budou moci po ukončení studia v zemi zůstat. V případě, že se jim nepodaří okamžitě po dokončení studia změnit



svůj účel pobytu, musí zemi opustit a požádat o jiný druh povolení k pobytu ze zahraničí, čímž ztratí svůj „záznam o nepřetržitém pobytu“, který je podmínkou pro získání povolení k trvalému pobytu. Tyto předpisy odporují tvrzení, že zahraniční kvalifikovaní absolventi s českým diplomem a se znalostí jazyka jsou jednou z nejvhodnějších a jednoduchých cílových skupin jakékoli integrační politiky. Novela cizineckého zákona, která se stále ještě připravuje, má v plánu zavést jakési přechodné období, které by zahraničním studentům umožnilo zůstat v zemi 9 měsíců po ukončení studia za účelem hledání zaměstnání. To by rozhodně zlepšilo situaci zahraničních studentů, kteří se zde rozhodli zůstat. Diskuse o možnosti eliminace výše popsané nevýhody, se kterou se absolventi žádající o povolení k trvalému pobytu potýkají (tj. započtení jen poloviny doby studia), je ovšem ale stále na místě.



## Průzkum mezi ukrajinskými studenty v České republice

Tato část zprávy analyzuje data z on-line průzkumu ukrajinských studentů a absolventů v České republice, který probíhal po dobu přibližně 7 týdnů mezi 29. březnem a 16. květnem. Podrobnosti o průběhu výzkumu a jeho propagace jsou popsány v metodologické příloze k této zprávě. Výsledkem průzkumu jsou data od 307 respondentů původem z Ukrajiny, přičemž 48 z nich jsou absolventi a 258 z nich v současné době studuje. Absolventi a studenti odpovídali na mírně odlišný set otázek, proto byly tyto dvě skupiny analyzovány většinou odděleně. Při čtení výsledků průzkumu a interpretace dat by čtenář měl mít na paměti, že do průzkumu byl zapojen malý počet absolventů. Procentuální údaje nejen u studentů, ale i u absolventů, by měla být interpretována s velkou opatrností, jelikož mají velmi nízkou statistickou sílu. Výsledky průzkumu, které se týkají absolventů, by měly sloužit spíše pro orientační účely také kvůli náborovému procesu, který byl více orientován právě na současné studenty pobývající v ČR. Propagace průzkumu probíhala především skrze české vysoké školy.

### Profil ukrajinských studentů a absolventů

Podíl mužů a žen je mezi studenty a absolventy velmi podobný (69 % žen mezi studenty a 65 % žen mezi absolventy); současní studenti jsou logicky výrazně mladší než absolventi (více než 75 % z nich jsou mladší 24 let, zatímco většina absolventů je starší 26 let). Statistika studentů českých vysokých škol za posledních 10 let také odráží skutečnost, že ženy mají mezi ukrajinskými studenty převahu, přestože podle oficiálních statistik je toto číslo o něco nižší (stabilně se pohybuje okolo 60 %). Tabulka č. 3 poskytuje srovnání věku a pohlaví respondentů průzkumu z řad ukrajinských studentů a absolventů s oficiálními statistikami.



**Tabulka č. 3 Srovnání věku a pohlaví respondentů průzkumu s oficiálními statistikami, sloupcová procenta**

	Průzkum		Průzkum	
	Studentů	Statistika*	Absolventů**	Statistika***
<b>Pohlaví</b>				
Muž	31%	40%	35%	33 %
Žena	69%	60%	65%	67 %
<b>Věk</b>				
16-17 let	1%	1%	0%	0 %
18-20 let	34%	36%	0%	4 %
21-23 let	41%	37%	6%	34 %
24-26 let	15%	15%	25%	34 %
27-32 let	8%	9%	35%	33 %
Starší 32 let	2%	2%	33%	67 %

**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018 (N=307); MŠMT 2017; výpočty autorek.

**Poznámka:** \* Statistika ukrajinských studentů platí pro školní rok 2017/2018; \*\* Vzhledem k nízkému počtu absolventů mezi respondenty průzkumu (48 respondentů) by uvedená procenta měla být interpretována s opatrností; \*\*\* Zmíněna je zde statistika absolventů z období 2001-2017; uveden je věk při dokončení studia.

Není možné získat přesné odhady složení věku a pohlaví mezi ukrajinskými absolventy, protože detailní údaje jsou dostupné až od roku 2000. Souhrnné statistiky každoročně vydávané MŠMT přináší informace také o věku absolventů v daném roce. Tabulka č. 3 zobrazuje počet absolventů dle věkové kategorie. Tato souhrnná statistika ale poskytuje údaje o věku v době dokončení studia, a proto by měla sloužit spíše pro orientační účely. Přímé srovnání se vzorkem respondentů by mohlo být dokonce zavádějící, jelikož absolventi jsou stále starší<sup>26</sup> a někteří z nich opustili zemi (tudíž bylo složité je pro účely průzkumu zastihnout).

Pokud jde o pokrytí vysokých škol, většina studentů a absolventů v průzkumu navštěvovala pět větších veřejných vysokých škol z celé republiky: Česká zemědělská univerzita v Praze (23 % vzorku), Masarykova univerzita v Brně (20 %), Univerzita Karlova v Praze (17 %), VUT v Brně (8 %) a Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (5 %). Tabulka č. 4 zobrazuje počet studentů a absolventů v průzkumu dle vysoké školy.

<sup>26</sup> Ukrajincům, kterým bylo v době dokončení studia v roce 2005 dvacet pět let, je dnes třicet pět let. Roční statistika zahraničních absolventů je shromážděna do věkových kategorií, tudíž není možné vypočítat aktuální věk.

**Tabulka č. 4 Vysoké školy pokryté průzkumem**

	Students	Absolventi
Česká zemědělská univerzita (ČZU)	68	1
Masarykova univerzita (MU)	53	7
Univerzita Karlova (CU)	30	21
Vysoké učení technické v Brně (VUT)	23	0
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně (UJEP)	15	1
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (VŠB-TUO)	12	2
Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE)	6	8
Anglo-americká univerzita (AAU)	10	0
České vysoké učení technické (ČVUT)	6	3
Metropolitní univerzita Praha (MUP)	4	1
Technická univerzita v Liberci (TUL)	3	1
Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)	4	0
Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)	3	1
Univerzita Tomáše Bati (UTB)	3	0
Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (UMPRUM)	2	0
Vysoká škola hotelová (VŠH)	2	0
Vysoká škola finanční a správní (VŠFS)	2	0
Mendelova univerzita v Brně (MENDELU)	2	0
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze (VŠCHT Praha)	2	0
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha (VSMVV)	1	0
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno (VFU Brno)	1	0
Akademie múzických umění v Praze (AMU)	1	0
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JČU)	1	0
Neodpověděli	5	2

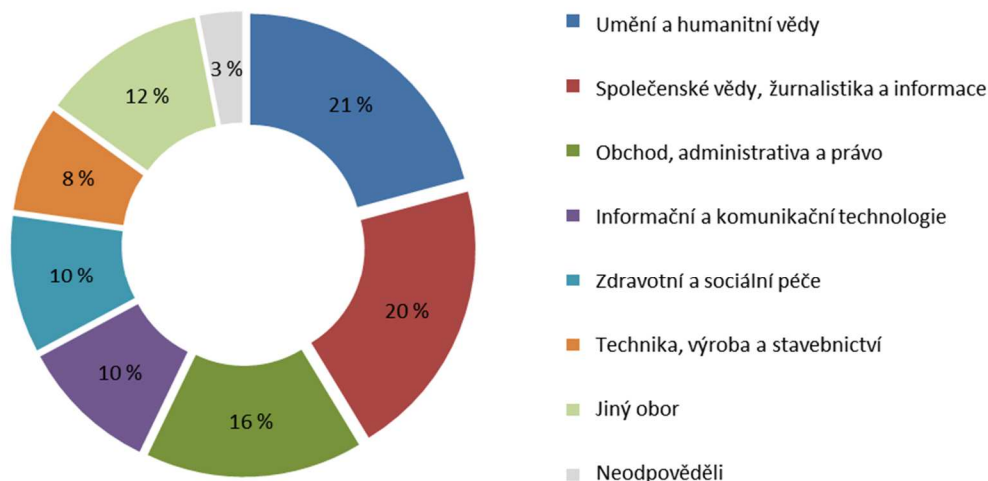
**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

Pokrytí vysokých škol v průzkumu se od oficiálních statistik poskytnutých MŠMT mírně liší (srovnej tabulku č. 4 a tabulku č. 2), ale celkový obraz je podobný: drtivá většina našich respondentů (91 %) studuje nebo studovala na veřejné vysoké škole. Přestože jsou některé vysoké školy podreprezentovány, podařilo se nám shromáždit údaje z téměř 70 % všech českých veřejných institucí vyššího vzdělání. Průzkum ale zahrnul pouze 5 soukromých vysokých škol (AAU, MUP, VŠH, VŠFS a VSMVV). Pokud jde o geografické rozložení, je náš vzorek poměrně různorodý: 55 % našich respondentů studuje nebo studovalo na vysokých školách v Praze (12 vysokých škol), zatímco ostatní studovali v různých městech, jako je Brno, České Budějovice, Liberec, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Ústí nad Labem a Zlín.



Přibližně dvě třetiny ukrajinských studentů (68 %), kteří se zúčastnili průzkumu, studovali v bakalářském programu, necelá jedna čtvrtina (24 %) studovala v magisterském studijním programu a 8 % byli studenti doktorského studia. Většina absolventů (65 %) měla magisterský titul, pouze 8 z nich získalo bakalářský titul a 9 z nich dokončilo Ph.D. Nejoblíbenějším oborem mezi našimi respondenty byly společenské vědy, žurnalistika a informační vědy: 21 % studentů a 33 % absolventů. Stejnou popularitu má mezi současnými ukrajinskými studenty umění a humanitní vědy (21 %). Graf č. 1 znázorňuje procentuální zastoupení oborů dotazovaných ukrajinských studentů

**Graf č. 1 Studijní obory současných ukrajinských studentů**



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** \* Jiné obory studia zahrnují přírodní vědy, matematiku a statistiku, zemědělství, lesnictví, rybnářství, veterinářství, vzdělávání a služby

Zatímco každý pátý dotazovaný absolvent získal titul ze společenských věd, žurnalistiky a informačních věd, dalšími populárními obory byly informační a komunikační technologie (8 ze 48 absolventů), obchod, administrativa a právo (7 ze 48 absolventů) a také přírodní vědy, matematika a statistika (také 7 ze 48 absolventů z našeho vzorku). Přestože výsledky průzkumu ukazují, že drtivá většina ukrajinských studentů a absolventů za své vzdělání na veřejných vysokých školách neplatila, kvůli znění otázky o financování studia není možné vyvodit závěry o množství plátců mezi našimi respondenty.<sup>27</sup>

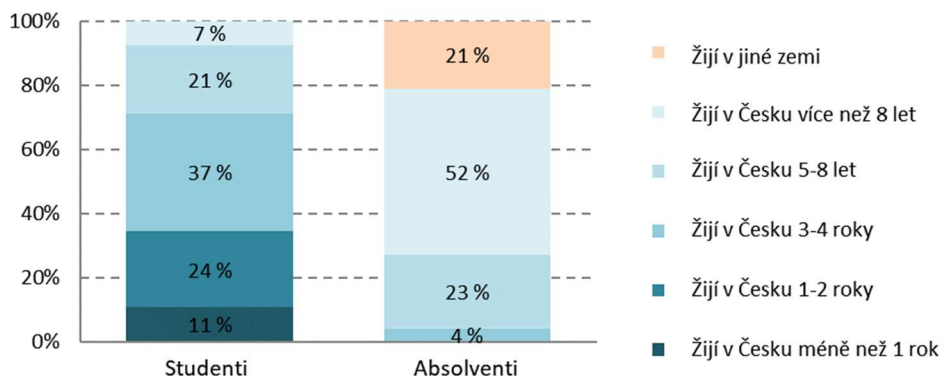
Současní ukrajínští studenti jsou ve srovnání se svými krajany, kteří již dostudovali, logicky v zemi kratší dobu: více než jedna třetina ukrajinských studentů žije v České republice méně než 2 roky a více než dvě třetiny zde pobývají méně než 5 let. Zároveň více než polovina z dotázaných absolventů v České

<sup>27</sup> U otázky kdo platil (platí) za jejich vzdělání, museli studenti a absolventi zvolit jednu z následujících možností: 1) studuji zdarma díky stipendijnímu programu, 2) rodiče, 3) jiní příbuzní, 4) své vzdělání jsem si financoval/a sám/sama, 5) vzal/a jsem si studentskou půjčku, 6) studium jsem financoval/a z dědictví nebo jiného pasivního příjmu (dividendy, výnosy). Kvůli této formulaci zřejmě velká část studentů a absolventů (včetně těch, kteří neměli stipendium ani školné na veřejné vysoké škole neplatili) nerozuměla otázce a odpověděla spíše na otázku týkající se pokrytí životních nákladů života v České republice. 38 % dotazovaných odpovědělo tak, jako by platili poplatky za studium, což jistě není pravda, zejména pokud tato data srovnáme s oficiálními statistikami studentů platících za vzdělání na veřejných vysokých školách.



republiky žije více než 8 let, zatímco jedna pětina z nich žije v současné době jinde (graf č. 2).

**Graf č. 2 Délka pobytu ukrajinských studentů a absolventů v České republice**



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

Přibližně jedna pětina (22 %) z celkových 259 ukrajinských studentů se zúčastnila nějakého typu krátkodobého studijního programu v zahraničí, většinou v České republice (uvedlo 27 studentů) nebo v jiné zemi EU (uvedlo 24 studentů).<sup>28</sup> Podíl respondentů, kteří před studiem na české vysoké škole navštívili krátkodobé kurzy, je mírně nižší mezi muži (15 %) a mezi čerstvými studenty, kteří v České republice žijí a studují méně než 2 roky (18 %). Dále pouze polovina studentů soukromých vysokých škol zmínila zkušenosti s krátkodobými kurzy; avšak celkový počet ukrajinských studentů na soukromých vysokých školách je v našem výzkumu poměrně nízký. Toto zjištění by tedy mělo být interpretováno s rozvahou.

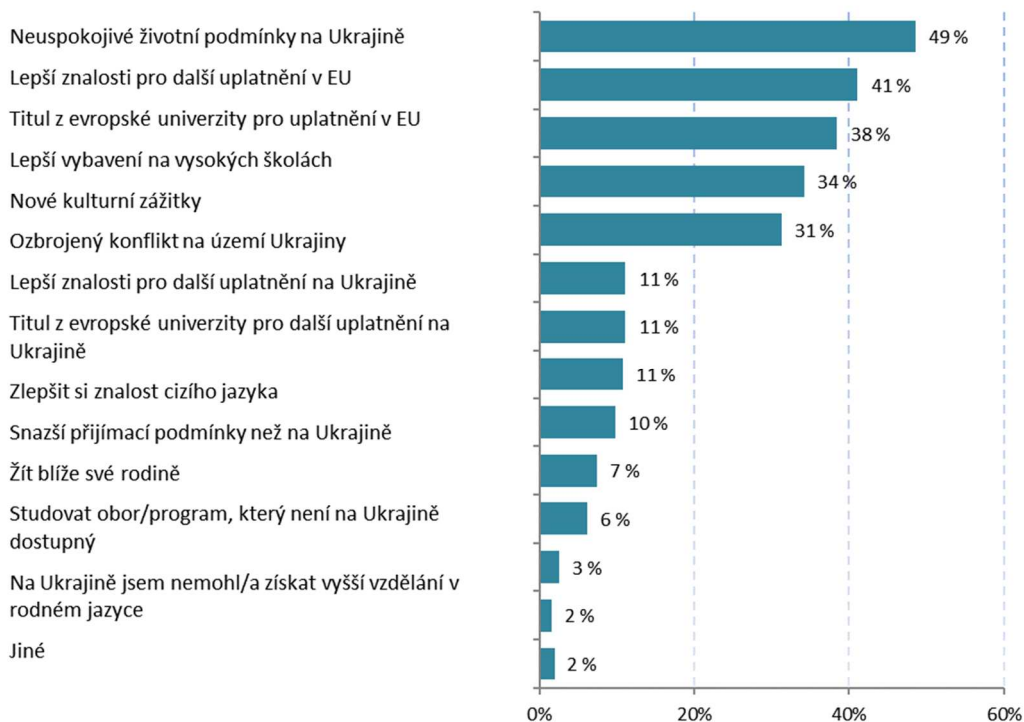
## Hlavní motivace ukrajinských studentů k migraci

Abychom byli schopni porozumět motivům migrace ukrajinských studentů a absolventů, položili jsme jim tři otázky: proč se rozhodli studovat v zahraničí, proč přišli do České republiky a proč si vybrali svou vysokou školu. U každé z těchto otázek si respondenti museli vybrat až tři hlavní důvody z uvedeného seznamu. V případě, že si z daného seznamu nevybrali, mohli zvolit odpověď „jiné důvody“. Graf č. 3 ukazuje, že hlavním push faktorem byly pro ukrajinské studenty a absolventy neuspokojivé životní podmínky na Ukrajině (tuto možnost zvolila téměř polovina vzorku). Mezi další důležité důvody pro odchod za studiem do zahraničí bylo očekávání o nabytí znalostí a získání titulu pro další zaměstnání v zemích EU a také lepší materiální a technické vybavení na zahraničních univerzitách. Třetina dotazovaných přiznala, že hledala nové kulturní zážitky spojené se studiem v zahraničí (viz graf č. 3).

<sup>28</sup> Devět studentů uvedlo, že se zúčastnili krátkodobých studijních programů mimo EU, 4 dotazovaní se zúčastnili dvou typů kurzů.



**Graf č. 3 Hlavní důvody ukrajinských studentů a absolventů pro studium v zahraničí**



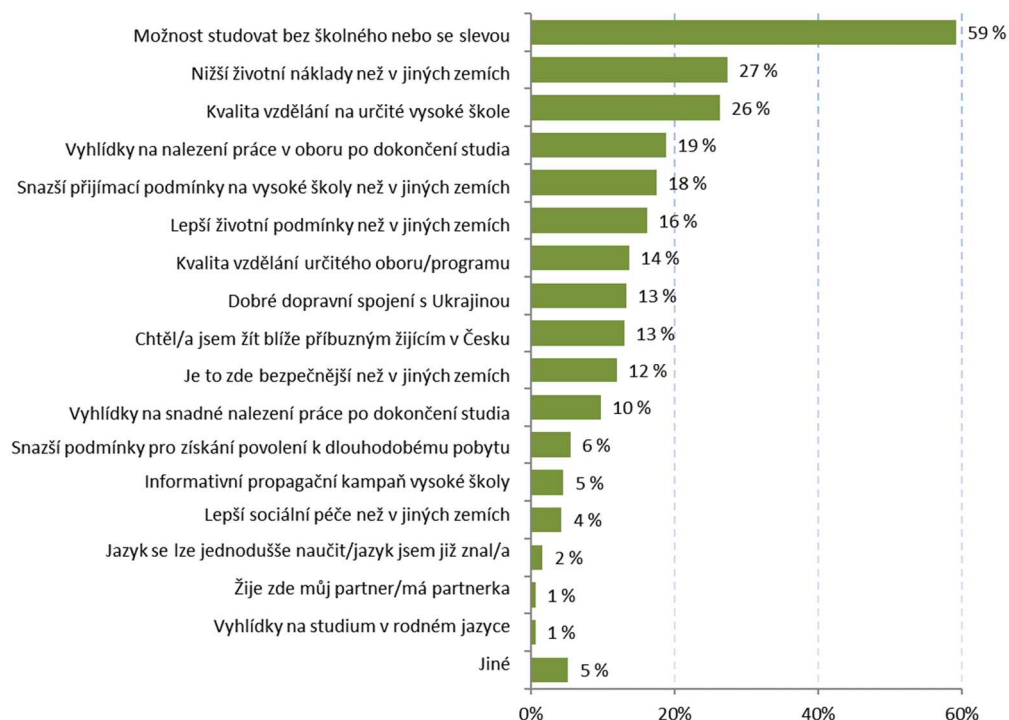
**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Otázka měla více odpovědí, součet procent se nerovná 100 %.

Na otázku týkající se důvodu studia v České republice byla nejčastější odpovědí možnost studovat bez placení školného: tento důvod uvedlo téměř 60 % respondentů (viz graf č. 4). Téměř jedna třetina vzorku také zmínila nižší životní náklady v České republice (ve srovnání s jinými zeměmi) a kvalitu vysokoškolského vzdělání (tuto možnost si většinou vybrali studenti a absolventi z Univerzity Karlovy, Masarykovy univerzity a České zemědělské univerzity). Jako důležité pull faktory byly uvedeny možnost nalezení zaměstnání v oboru, jednodušší přijímací požadavky a lepší životní podmínky v České republice (graf č. 4).



**Graf č. 4 Hlavní důvody ukrajinských studentů a absolventů pro studium v České republice**



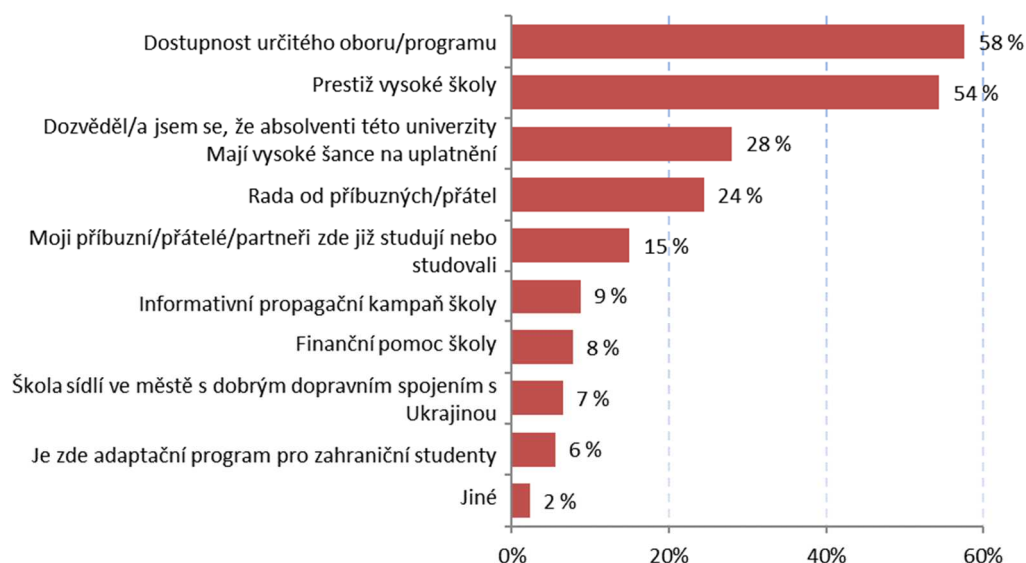
**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Otázka měla více odpovědí, součet procent se nerovná 100 %.

Jak je zřejmé z grafu č. 5, volba konkrétní české vysoké školy byla spojena zejména se dvěma faktory: dostupností daného studijního programu (58 %) a prestiží vysoké školy jako takové (54 %). Informace o vysokých šancích absolventů dané univerzity na uplatnění byly důležité pro téměř jednu třetinu vzorku (28 %). Zdá se, že zásadní roli v rozhodování hrály i sociální a etnické kontakty: přátelé a příbuzní doporučili danou školu 24 % našeho vzorku, dalších 15 % respondentů si vysokou školu vybralo proto, že ji jejich přátelé a blízcí již navštěvovali (graf č. 5).



**Graf č. 5 Hlavní důvody ukrajinských studentů a absolventů v České republice pro výběr dané vysoké školy**



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Otázka měla více odpovědí, součet procent se nerovná 100 %.

Průzkum dále přinesl zajímavé výsledky o efektu propagačních kampaní českých vysokých škol: pro téměř jednoho z deseti dotazovaných byla informační kampaň zaměřená na zahraniční studenty jedním z hlavních důvodů pro výběr vysoké školy (graf č. 5). Respondenti, kteří zvolili propagační kampaň jako klíčový důvod, který ovlivnil jejich rozhodnutí, většinou studují nebo studovali na Masarykově univerzitě, České zemědělské univerzitě a Univerzitě Karlově.

## Potenciál lidského kapitálu ukrajinských absolventů a studentů

Drtivá většina našich respondentů (okolo 98 %), bez ohledu na to, zda stále studují, nebo již dostudovali, nejsou českého původu (přičemž českého původu nejsou ani jejich rodiče, ani prarodiče) a narodili se v jiné zemi: pouze 2 studenti se narodili v Česku a 3 studenti a 2 absolventi měli české prarodiče.

Abychom byli schopni porozumět potenciálu ukrajinských absolventů k návratu na Ukrajinu, je důležité pochopit jejich vazbu k zemi původu i k Česku. Většina dotazovaných studentů i absolventů uvedla, že má v zemi původu rodinné vazby s blízkými příbuznými. Spojení se zemí původu je tudíž velmi intenzivní. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že podíl dotazovaných s blízkými příbuznými na Ukrajině je dokonce vyšší mezi absolventy: tuto skutečnost uvedlo 68 % studentů a 85 % absolventů.<sup>29</sup> Tento poznatek nepodporuje domněnku, že migranti, kteří do země přijdou za studiem, mají tendenci s sebou po delším pobytu (nebo po ukončení studia) přivést rodinné příslušníky. Zatímco drtivá většina absolventů žila v České republice delší dobu, pouze malý podíl studentů uvedl, že zde žijí více než 8 let. Pravděpodobnější vysvětlení tohoto zdánlivě překvapivého zjištění je, že současní studenti v našem výzkumu jsou (častěji než absolventi) potomky ukrajinských imigrantů, kteří v Česku již žijí. Jejich rodiče nežijí na Ukrajině, a proto méně často uvádějí, že v zemi původu mají blízké příbuzné.

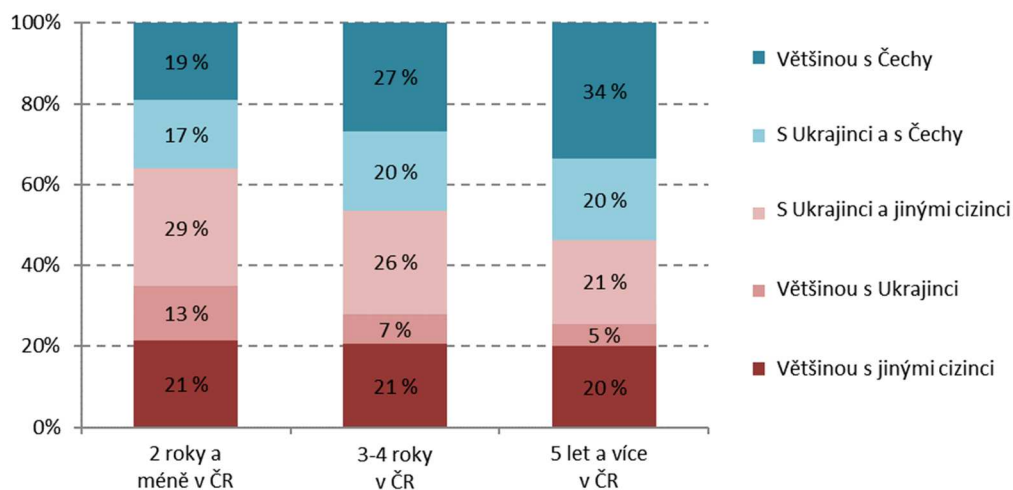
<sup>29</sup> Při interpretaci těchto poznatků je nutné mít na paměti relativně malý počet absolventů v průzkumu.



Na otázku týkající se sociálního kontaktu v běžném životě pouze jeden z deseti respondentů (10 %) odpověděl, že se stýká pouze se svými krajany, přibližně jedna pětina (21 %) se stýká většinou s jinými cizinci a přibližně jedna čtvrtina dotazovaných (24 %) uvedla, že se stýká rovnoměrně s Ukrajinci a s jinými cizinci (ne s Čechy). Přibližně jedna čtvrtina respondentů (26 %) přiznala, že se stýká většinou s Čechy, a přibližně jedna pětina (19 %) vzorku uvedla, že má podobnou intenzitu kontaktu s Ukrajinci a Čechy. Zde je nutno upřesnit, že tato otázka byla položena všem respondentům včetně těch, kteří v současné době nežijí v České republice.

Kontakt s Čechy byl tudíž významný téměř pro polovinu vzorku (konkrétně 45 % respondentů). Intenzita interakcí ukrajinských studentů a absolventů s většinovou populací očividně závisí na dvou hlavních faktorech: délce pobytu a znalosti jazyka. Graf č. 6 zobrazuje výsledky u studentů a absolventů, kteří žijí v České republice.

**Graf č. 6** Každodenní interakce ukrajinských studentů a absolventů podle délky pobytu v České republice



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Zahrnuti jsou pouze současní studenti a absolventi, kteří žijí v České republice.

Graf na jedné straně ukazuje, že intenzita kontaktu s Čechy se zvyšuje s časem stráveným v Česku. Více než třetina dotazovaných, kteří strávili v Česku minimálně 5 let, zmínila, že se stýká většinou s Čechy<sup>30</sup>. Na druhou stranu graf naznačuje, že i po pěti letech strávených v České republice přibližně polovina ukrajinských studentů a absolventů komunikuje většinou se svými krajany a s jinými cizinci.

Význam etnických sítí a kontaktů s jinými cizinci nelze vysvětlit jazykovou bariérou, se kterou se ukrajinští studenti mohou setkat. Již bylo řečeno, že většina Ukrajinců studuje v českých studijních programech. Jejich hodnocení vlastních znalostí českého jazyka je také velmi vysoké: většina našeho vzorku uvedla, že mluví plyně česky (79 %), včetně 61 % respondentů, kteří uvedli, že jsou schopni češtinu využívat i v akademické sféře. Přibližně 16 % vzorku odpovědělo, že mají dostatečné jazykové znalosti, aby dokázali češtinu využívat v každodenní konverzaci. Pouze marginální podíl respondentů přiznal existenci jazykové bariéry:

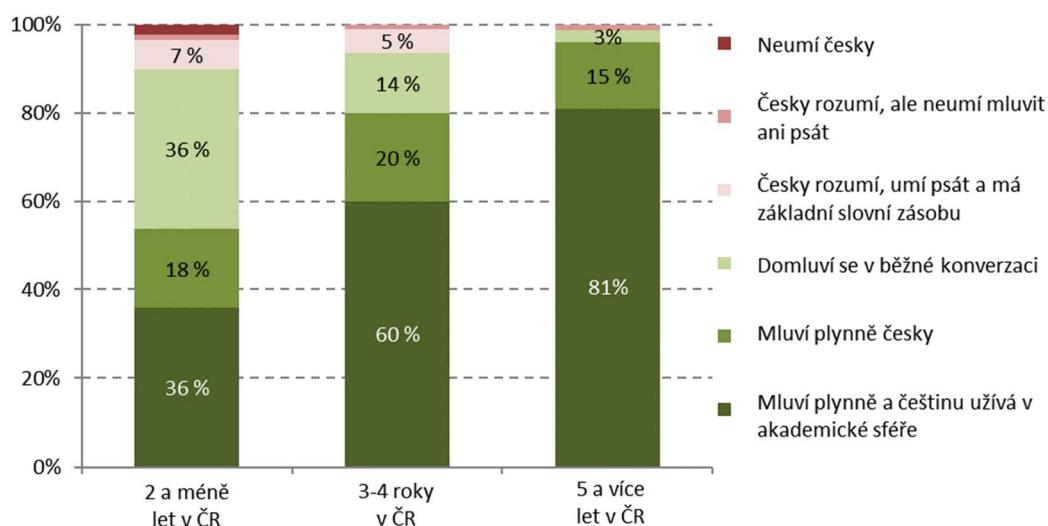
<sup>30</sup> Téměř polovina respondentů, kteří zde žijí 8 a více let, zmínila, že se stýká zejména s Čechy.

Vzhledem k nízkému počtu respondentů v této kategorii byla tato skupina analyzována společně se skupinou respondentů, kteří v Česku žijí 5-8 let.



11 respondentů uvedlo, že mají pouze základní slovní zásobu (přestože rozumí a umí psát česky), 3 z nich mají pouze základní pasivní znalost, ale česky nemluví a nepíší, 2 respondenti nemají žádnou znalost českého jazyka. Většina respondentů, kteří uvedli neznalost jazyka, žije v Česku pouze pár let, postupem času se znalost jazyka výrazně zlepšuje. Osm z deseti ukrajinských studentů a absolventů, kteří v Česku žijí více než 5 let, uvedlo, že dokážou češtinu plyně využívat v akademické sféře (graf č. 7).

**Graf č. 7 Sebehodnocení jazykových dovedností mezi ukrajinskými studenty a absolventy podle délky pobytu v České republice**



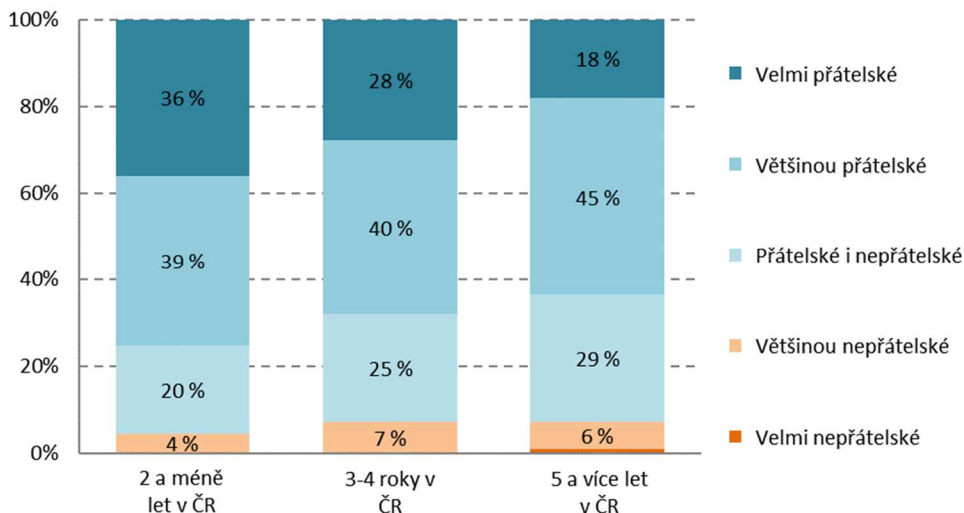
**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Zahrnutí jsou pouze současní studenti a absolventi, kteří žijí v České republice.

Interakce ukrajinských studentů a absolventů s většinovou populací mohou být samozřejmě ovlivněny obecným postojem a stereotypy vůči imigrantům a zejména Ukrajincům v hostitelské společnosti. Analýza veřejného mínění v Česku ukazuje, že Ukrajinci nepatří mezi nejoblíbenější národy a stereotyp „levné pracovní síly“ je zde poměrně silný (Šmídová, Vávra a Čížek 2015; Leontiyeva a Vávra 2009). Ukrajínští studenti a absolventi měli v průzkumu ohodnotit chování lidí v každodenním životě poté, co se dozvědí o ukrajinském původu našich respondentů. Více než polovina našeho vzorku ohodnotila na pětibodové škále přístup ostatních pozitivně: 41 % vybralo možnost „spíše přátelský“ a 27 % odpovědělo „velmi přátelský“. Zdá se, že ukrajínští studenti mají velmi málo zkušeností, pokud vůbec nějaké, s negativními postoji vůči svému původu. Zajímavé ale je srovnání této subjektivní percepce postojů vůči Ukrajincům mezi respondenty s různou délkou pobytu v zemi. Graf č. 8 naznačuje, že nejpozitivnější reakce okolí nejčastěji vnímá ta skupina respondentů, která v zemi žije kratší dobu, tedy ti, kteří s Čechy komunikují méně (srovnej s grafem č. 6). Zdá se, že zejména na počátku jejich pobytu jsou ukrajínští studenti chráněni před stereotypy společenskou bublinou vysoké školy.



**Graf č. 8** Reakce okolí po zjištění ukrajinského původu našich respondentů



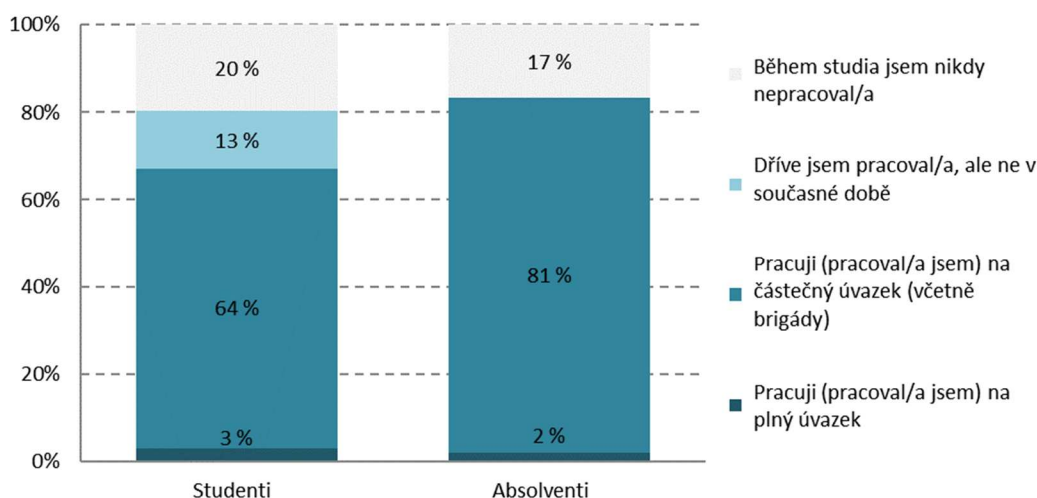
**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Zahrnutí jsou pouze současní studenti a absolventi, kteří žijí v České republice.

Hospodářská situace a pracovní příležitosti jsou dalšími důležitými faktory, které mohou ovlivnit rozhodnutí opustit zemi po dokončení studia. Statistiky míry zaměstnanosti mezi zahraničními studenty a absolventy v Česku bohužel neexistují. Jak již víme, velkou výhodou zahraničních studentů, kteří jsou v současnosti zapsáni v denním studiu v České republice, je volný přístup na trh práce. Většina dotazovaných ukrajinských studentů a absolventů uvedla, že během studia byli nějakým způsobem ekonomicky aktivní. Zatímco pouze malá část měla zkušenost s prací na plný úvazek, 64 % současných studentů v době průzkumu pracovalo na částečný úvazek (včetně brigády) a dalších 13 % uvedlo, že pracovalo v době před provedením průzkumu. Podíl těch, kteří uvedli kombinování studia a zaměstnání, je mezi studenty a absolventy velmi podobný (graf č. 9).



**Graf č. 9 Zkušenosti s kombinováním studia a zaměstnání mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice**



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

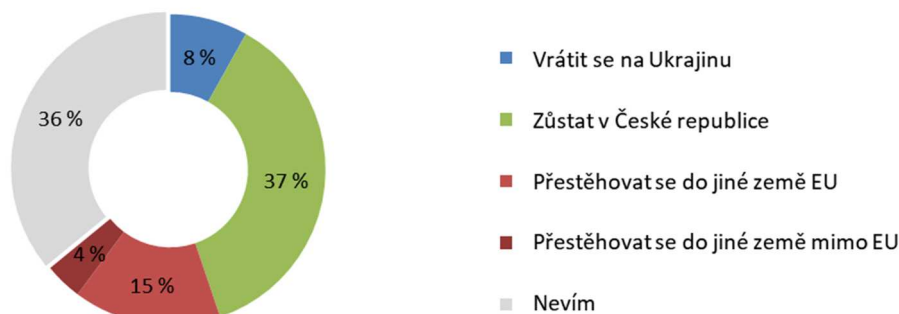
Pracovní zkušenosti získané během studia uvedli méně často mladší studenti, ale i tak je jejich počet výrazný: pouze jedna třetina studentů do 20 let (31 %) během studia v Česku nikdy nepracovala. Zajímavý je také výrazný genderový rozdíl: 27 % mužů a 16 % žen uvedlo, že nikdy nekombinovali práci a studium. Tento rozdíl nelze zcela vysvětlit tím, že mezi různými věkovými skupinami nebo mezi absolventy je větší podíl žen. Pro utvoření pevnějších závěrů je potřeba intenzivnějšího průzkumu zaměřeného na pracovní aktivity mezi ukrajinskými studenty a studentkami.

## Strategie po ukončení studia

Již jsme zmínili, že jedna pětina dotazovaných absolventů uvedla, že v současné době nežije v České republice. Tři absolventi se vrátili zpět na Ukrajinu, 6 se přestěhovalo do jiné země EU a 1 respondent žil v době průzkumu v jiné zemi mimo EU. Je obtížné na základě tohoto zjištění vyvodit jakékoliv závěry (vzhledem k nízkému počtu absolventů v průzkumu a jeho zaměření). Bylo by ovšem zajímavé zaměřit se na budoucí plány současných studentů. Jedna z nejdůležitějších otázek našeho průzkumu byla položena v závěrečné části dotazníku. Současní studenti z Ukrajiny měli odpovědět na otázku, jaké mají plány po ukončení studia na české vysoké škole. Velká část studentů měla potíže na otázku týkající se jejich budoucnosti odpovědět, a tudíž zvolila možnost „nevím“ (graf č. 10). Graf č. 8 ukazuje, že přestože ne všichni ukrajinští studenti byli schopni popsat své záměry do budoucna, více než jedna třetina z nich by ráda zůstala v zemi studia, zatímco jedna pětina má v úmyslu přestěhovat se jinam (většinou v rámci EU). Pouze méně než jedna desetina by se chtěla vrátit se zpět na Ukrajinu.



**Graf č. 10 Plány ukrajinských studentů v České republice po ukončení studia**

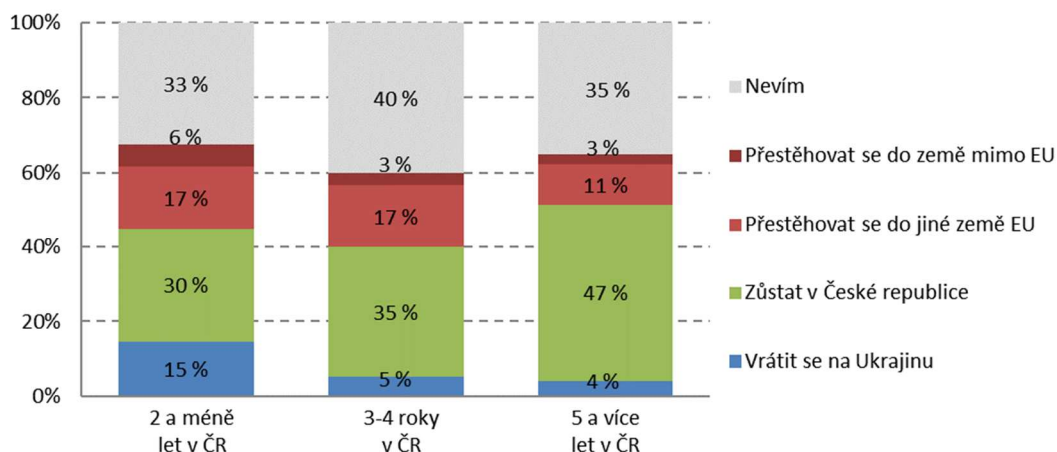


**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Zahrnutí jsou pouze současní studenti.

Budoucí plány našich respondentů se příliš neliší mezi muži a ženami a mezi různými věkovými skupinami. Průzkum však naznačuje, že budoucí záměry ukrajinských studentů se mohou po čase stráveném v České republice změnit. Zdá se, že délka pobytu v České republice silně koreluje s preferencí dále zde zůstat. Zatímco podíl nerozhodnutých studentů je víceméně stabilní, více než polovina dotazovaných, kteří v Česku studují 5 a více let, chce v zemi zůstat i po ukončení studia. Podíl těch, kteří plánují návrat na Ukrajinu, je nižší než 5 % (graf č. 11).

**Graf č. 11 Plány ukrajinských studentů v České republice po ukončení studia**



**Zdroj:** Průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy v České republice, 2018. N=307

**Poznámka:** Zahrnutí jsou pouze současní studenti

Ukrajínští studenti, kteří plánují po ukončení studia zůstat v České republice (95 respondentů), a absolventi, kteří zde již zůstali (38 respondentů), byli tázáni na hlavní faktory, které ovlivnily jejich rozhodnutí (mohli si vybrat až 3 hlavní důvody z poskytnutého seznamu). Většina zvolila tři hlavní pull faktory (někdy v kombinaci): lepší životní podmínky v České republice (71 % relevantních respondentů), vyšší platy (54 %) a lepší pracovní příležitosti v daném oboru (50 %). Mezi méně frekventované důvody patřila nestabilní politická situace na Ukrajině (36 ze 133 relevantních respondentů), partner žijící v České republice (33), pracovní příležitosti v České republice obecně, ne nutně v oboru (22), snaha získat nové zkušenosti (14), snaha žít blíž rodině (14) a na posledním místě byl uveden ozbrojený konflikt na území Ukrajiny (10).

Úmysl vrátit se na Ukrajinu není tedy mezi dotazovanými ukrajinskými studenty příliš častý, zejména po 2 a více letech strávených v České republice.



Ti, kteří se plánují vrátit (nebo se již na Ukrajinu vrátili), zmínili většinou sentimentální a vlastenecké důvody, jako je snaha žít blíže svým ukrajinským přátelům a příbuzným (uvedeno 18 respondenty), využít znalosti získané v zahraničí v zemi původu (17) a žít v kulturním prostředí, ve kterém respondent vyrůstal (13). Čtyři z relevantních respondentů, z nichž všechny byly ženy, žijí České republice nerady, a pouze jedna věřila, že ve své zemi původu může najít dobrou práci v oboru.

Celková zkušenost ukrajinských studentů a absolventů v České republice je velmi pozitivní. Na otázku zaměřenou na spokojenost se studiem na české vysoké škole odpovědělo 89 % respondentů na pětibodové škále od „naprosto nespokojen“ po „naprosto spokojen“ kladně, přičemž více než polovina vzorku (54 %) vybrala nejlepší možné hodnocení. Podíl těch, kteří nebyli spokojeni, byl nižší než 3 %, zbývající část studentů a absolventů (9 %) zvolila prostřední možnost („ani spokojen, ani nespokojen“). Nejvyšší spokojenost byla zaznamenána u imigrantů, kteří přicestovali relativně nedávno. Zdá se, že Ukrajinci, kteří studují krátce, jsou o něco spokojenější než absolventi a ti studenti, kteří studují již delší dobu, bez ohledu na pohlaví. Tyto rozdíly jsou ale spíše marginální.

Jedna z posledních otázek v průzkumu byla zaměřena na získání poznatků o postoji studentů a absolventů k nejučinnějším strategiím na přilákání ukrajinských studentů do České republiky. Současní ukrajínští studenti a absolventi si zde mohli vybrat všechny relevantní strategie z poskytnutého seznamu. Z pohledu samotných studentů a absolventů je nejdůležitější strategií podávání informací o studijních možnostech. Tato odpověď byla zvolena 62 % respondentů. Další často volenou strategií bylo poskytování stipendií potenciálním studentům (58 %), poskytování asistence při zaměstnání (45 %), právní poradenství (44 %), usnadnění možnosti práce při studiu (22 %) a nabídka více studijních programů v angličtině (21 %). O něco méně často bylo zaškrtnuto zlepšení ubytování na kolejích a jejich nedostatečný počet (45 respondentů), jednodušší podmínky pro získání povolení k pobytu (35) a jeho prodloužení (4) a zlepšení kvality studijních programů (26). Pouze 6 respondentů zmínilo, že ukrajínští studenti by neměli být ke studiu v České republice povzbuzováni a 2 z nich uvedli jiné strategie přilákání studentů.

Náš výzkum měl v mnoha ohledech průzkumný charakter. Povaha sesbíraných dat bohužel neumožňuje posoudit soudržnost mezi plány do budoucna současných ukrajinských studentů a dnešní realitou života absolventů. Údaje o ukrajinských absolventech nejsou dostatečné a strategie ukrajinských studentů po ukončení studia zůstávají neznámé. Tato otázka nebyla zodpovězena kvůli nízkému počtu respondentů, kteří již ukončili studium, a kvůli specifickému zaměření průzkumu převážně na současné studenty.

Migrační strategie ukrajinských studentů po ukončení studia závisí na mnoha faktorech, včetně těch ekonomických. Vzhledem k ekonomické povaze ukrajinské migrace a relativně vysoké míře ekonomických aktivit během studia se předpokládá, že nalezení (a udržení) dobrého zaměstnání po ukončení studia je jedním z nejdůležitějších předpokladů. Je zřejmé, že část ukrajinských absolventů může při hledání práce v oboru v České republice zažít jisté problémy (i když méně problémů by mohli zažít absolventi s technickými a inženýrskými dovednostmi a absolventi přírodních věd). Získání oprávnění k pobytu může být poněkud problematické. Velkou počáteční výhodou zahraničních studentů je volný přístup na trh práce. Mohou se tedy ucházet o jakékoli zaměstnání bez zvláštního pracovního povolení. V současné době je v České republice největší poptávka po zahraničních pracovnících v oblasti nekvalifikovaných nebo polokvalifikovaných zaměstnáních, která nevyžadují univerzitní vzdělání. Národní statistiky na druhou stranu ale dokazují, že Česká republika má velmi nízkou míru nezaměstnanosti, a perspektivy ukrajinských absolventů mohou být na českém trhu práce dokonce optimističtější ve srovnání s mnoha jinými zeměmi EU s vysokou nezaměstnaností mladých a čerstvých absolventů. Pokud vezmeme v úvahu dobré



jazykové znalosti našich respondentů, a co je nejdůležitější, jejich osobní motivaci, která často směřuje k trvalému pobytu v České republice, lze očekávat, že současní studenti se většinou na Ukrajinu nevrátí a usadí se v zemi svého studia.



## Závěr a diskuse

Současná studentská migrace se zdá být pouze okrajovou součástí ukrajinské migrace do České republiky. Pouhý pohled na statistiky ale naznačuje, že Česko se stává pro ukrajinské studenty stále atraktivnější destinací. Ukrajinci představují vedle Slováků největší skupinu imigrantů v České republice. Ukrajinská komunita se stává početnější a je logické očekávat, že zavedené migrační sítě budou pro přilákání nově příchozích stále významnější. Vzhledem k aktuálním a nově vznikajícím push faktorům na Ukrajině (například nestabilita socioekonomické situace a válečný konflikt s Ruskem, ale také celkový stav terciárního vzdělání), pull faktorům v České republice (jako je poptávka českých vysokých škol, nízká nezaměstnanost a obecně příznivá socioekonomická situace) a poněkud limitovaným alternativám migračních strategií (kvůli přísné regulaci týkající se pracovní migrace do České republiky) lze očekávat, že ukrajinská studentská migrace získá v následujících desetiletích na významu.

Dostupné statistiky i odpovědi ukrajinských studentů v našem průzkumu dokazují, že volný přístup ke vzdělání je jedním z nejdůležitějších pull faktorů. Podíl ukrajinských studentů, kteří studují na soukromých vysokých školách, a těch, kteří studují v cizím jazyce, od počátku století mírně roste. Zatím ale většina ukrajinských studentů studuje v českém jazyce na veřejných vysokých školách, kde je s nimi v mnoha ohledech zacházeno stejně jako s českými studenty (nejen v přístupu ke vzdělání, stipendiím, kolejím atd., ale i v otázce statistik). Jsou považováni za studenty, kteří nepotřebují žádná speciální integrační opatření nebo služby, a jejich začlenění do vysokoškolských struktur a sítí je bráno jako samozřejmost. Průzkum však naznačuje, že přestože ukrajínští studenti mají velmi pokročilé jazykové dovednosti, značná část z nich může žít v jakési sociální bublině, jelikož komunikují převážně se svými krajany a s jinými cizinci (ne s Čechy).

Podle provedeného průzkumu jsou ukrajínští studenti během svých studií většinou ekonomicky aktivní. Doufejme tedy, že přechod od vzdělání na trh práce pro ně bude rychlý a úspěšný. Zmíněný nedostatek společenských kontaktů s většinovou populací spojený s nejistotou právního statusu a nutností získat práci okamžitě po absolvování studia (či během studia) může vyústit ve vyšší pravděpodobnost nástupu do zaměstnání, které nevyžaduje vysokoškolské vzdělání (překvalifikace). Bohužel o nezaměstnanosti ukrajinských absolventů ani o využití jejich vzdělání a dovedností neexistují tvrdá data. Předchozí studie o nesouladu mezi zaměstnáním a vzděláním mezi ukrajinskými pracovními migranty ovšem naznačuje, že samotný vstup na trh práce je velmi významný a v některých případech může vyústit v trvalou překvalifikovanost imigrantů (Leontiyeva 2014). Ukrajínští absolventi mají ve srovnání s pracovními migranty potenciální výhodu ve volném přístupu na trh práce.<sup>31</sup> Velkou nevýhodou je ovšem skutečnost, že délka studia je pro účely povolení k trvalému pobytu počítána pouze jednou polovinou. Dokonce ani absolventi, kteří v České republice strávili dlouhou dobu, tak nemohou požádat o povolení k pobytu.

O strategiích ukrajinských studentů, kteří dokončili vzdělání na českých vysokých školách, neexistují žádné statistiky. Data shromážděná v rámci tohoto projektu neposkytla jasnou odpověď na otázku, co se ve skutečnosti děje po ukončení studia. Poznatky z předchozích studií dokazují, že delší pobyt v České republice je často spojován s preferencí usídlit se zde trvale. Výsledky našeho průzkumu se s tímto zjištěním shodují, jelikož se zdá, že ukrajínští studenti v našem průzkumu si k České republice vytvářejí vazby a přiklánějí se k setrvání v Česku i po absolvování studia.

Vzhledem k ambicím značné části současných studentů se zdá, že právní aspekt jejich integrace je velmi důležitý. Diskuse o vlivu studentské migrace

<sup>31</sup> V současné době je pracovní povolení úzce spjato s danou pozicí a daným zaměstnavatelem, tudíž i povýšení by mohlo být problematické a vyžaduje administrativu.



na českou společnost je nevyhnutelně spojena s diskusí o ekonomických nákladech a přínosech, ale také s politikami vůči zahraničním studentům. Výpočty ekonomických přínosů studentské migrace do České republiky naznačují, že investice státu do terciárního vzdělání zahraničních studentů by se mohly velmi dobře vyplatit, jelikož mladé profesionály lze získat za relativně nízké náklady (Ključnikov 2015). Uvedené výpočty platí ovšem pouze v případě, že většina zahraničních absolventů zůstane v Česku. Nedostatek stabilního právního statusu by mohl být pro úspěšnou integraci úskalím a mohl by donutit některé z potenciálně velmi cenných profesionálů se znalostí jazyka k odchodu do jiných perspektivních destinací.

Zvyšující se zájem českých vysokých škol o zahraniční studenty (včetně těch z Ukrajiny) není pouze následkem sociodemografického vývoje, který vyústil v nedostatek českých studentů. Význam internacionalizace terciárního vzdělání byl již uznán i na strategické úrovni. Politická a veřejná debata o přínosech studentské migrace a lidského potenciálu zahraničních studentů se ale zároveň zdá být pouze v počáteční fázi. Vzhledem ke globálnímu soutěžení o vysoce kvalifikované imigranty je jasné, že je zapotřebí opřít se o tvrdá data, dostupné údaje a statistiky jsou ale vzácné. Poznatky získané v rámci projektu naznačují potřebu důkladného výzkumu, ale i intenzivního dialogu mezi všemi relevantními subjekty.



## Doporučení

Průzkumný charakter studie v rámci tohoto projektu neumožňuje poskytnutí velmi detailních policy doporučení. Výzkum identifikoval následující obecné problematické aspekty:

- nedostatečný přístup studentů k veřejnému zdravotnímu pojištění;
- časově náročný proces uznání zahraničního středoškolského vzdělání;
- nejistota právního statusu absolventů a znevýhodněné postavení těch, kteří studovali, při usilování trvalý pobyt;
- nedostatečný přístup absolventů bez trvalého pobytu k sociální podpoře a podpoře v nezaměstnanosti;
- nedostatek detailní statistiky o ekonomických aktivitách, využití dovedností a právním postavení zahraničních studentů a zejména absolventů.

Pokud jde o doporučení českému státu, je z našeho pohledu nejnaléhavější a) vyřešit přístup zahraničních studentů k veřejnému zdravotnímu pojištění a b) navrhnout efektivnější řešení legálního pobytu zahraničních absolventů. Obojí by vyžadovalo změnu příslušných zákonů, přičemž rychlé rozhodnutí zde samozřejmě není možné, zejména v době, kdy je migrace vysoce zpolitizovaným tématem. Diskuse o uvedené problematice je nicméně na místě alespoň na odborné úrovni. Česká migrační politika se stala selektivnější a zdá se, že prioritou je studentská migrace a migrace kvalifikovaných pracovníků. Je tedy pozoruhodné, že je zde nedostatek relevantních dat a výzkumů tohoto typu. Zlepšení postavení studentů a absolventů je spojeno s využitím lidského potenciálu imigrantů, kteří již v zemi pobývají. Za účelem efektivního rozhodování o integraci těchto imigrantů je nezbytné provést hlubší výzkum a získat další informace. Lze tedy identifikovat dvě krátkodobé priority: a) zajistit efektivní spolupráci mezi relevantními institucemi a b) podporovat a propagovat politickou a veřejnou diskusi o vlivu a roli studentské migrace a lidského potenciálu zahraničních absolventů.

Pro Ukrajinu je nejproblematictější zjištěním to, že ukrajinští absolventi mají ambice se po dokončení studia usadit v České republice. Zde je na místě doporučení na efektivní repatriační a reintegrační politiky. Vzhledem ke stavu socioekonomické situace na Ukrajině se ovšem zdá, že zmíněné politiky budou pro Ukrajinu v budoucím desetiletí velkou výzvou. Pokud se Ukrajině nepodaří přesvědčit své absolventy o návratu do země původu, měla by pravděpodobně vyvinout efektivní strategie pro komunikaci s diasporou a přemýšlet o způsobech, jak využít potenciál ukrajinských profesionálů žijících v zahraničí (kromě finančních remitencí). V neposlední řadě se jako nezbytnou zdá být také intenzivní spolupráce mezi Českou republikou (jako přijímající zemí) a Ukrajinou (jako vysílající zemí) na strategiích internacionalizace vyššího vzdělání.



## Literatura a zdroje

Černá, K. 2015. Migrace studentů do České republiky z pohledu MV ČR. In: Sborník z mezinárodní konference „Migrace studentů České republiky 2000–2015: historie perspektivy“, str. 46–51. Praha: Senát PČR. Dostupné on-line: <https://www.gostudy.cz/wp-content/uploads/2015/07/Sborn--k-z-mezin--rodn--konference-Migrace-student---do---R.pdf>. Datum přístupu 24. 5. 2018.

Český statistický úřad (ČSÚ). 2018. Foreigners in the Czech Republic [Cizinci v České republice]. Dostupné na: [https://www.czso.cz/csu/cizinci/1-ciz\\_pocet\\_cizincu](https://www.czso.cz/csu/cizinci/1-ciz_pocet_cizincu). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Dobiášová, K., Hnilicová, H. 2011. Migrants' health and access to healthcare in the Czech Republic [Zdraví migrantů a přístup ke zdravotní péči v České republice]. *Central European Journal of Public Health* 19(3), str. 134–38.

Horký, O., Němečková, T., Krylová, P., Hejkrlík, J., Jílková, K. 2011. Vyhodnocení programu vládních stipendií pro studující z rozvojových zemí. Zvýšení efektivity a nové nástroje podpory terciárního vzdělávání. Studie pro Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. Dostupné na: [https://www.mzv.cz/file/860240/Vyhodnoceni\\_programu\\_vladnich\\_stipendii.pdf](https://www.mzv.cz/file/860240/Vyhodnoceni_programu_vladnich_stipendii.pdf). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Jelínek P., Dessieová, K., Náprstek, M. 2004. Analýza poskytování vládních stipendií ke studiu na veřejných vysokých školách občanům rozvojových a jiných potřebných zemí. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. Dostupné na: [https://www.mzv.cz/file/397200/Analiza\\_poskytovani\\_stipendii\\_\\_\\_zkracena\\_v\\_erze.pdf](https://www.mzv.cz/file/397200/Analiza_poskytovani_stipendii___zkracena_v_erze.pdf). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Ključnikov, A. 2015. Vliv migrace studentů na ekonomiku České republiky. In: Sborník z mezinárodní konference. Migrace studentů České republiky 2000–2015: historie perspektivy, str.16–21. Praha: Senát PČR. Dostupné on-line: <https://www.gostudy.cz/wp-content/uploads/2015/07/Sborn--k-z-mezin--rodn--konference-Migrace-student---do---R.pdf>. Datum přístupu 24. 5. 2018.

Koucký, J., Bartušek, J. 2011. Demografický vývoj a projekce výkonů vysokých škol. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Dostupné na: [http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Demograficky\\_vyvoj\\_a\\_projekce\\_vykonu\\_vysokych\\_skol\\_\(2011\).pdf](http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Demograficky_vyvoj_a_projekce_vykonu_vysokych_skol_(2011).pdf). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Koucký, J., Ryška, R., Zelenka, M. 2014. Reflexe vzdělání uplatnění absolventů škol. Výsledky šetření REFLEX 2013. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Dostupné on-line: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Reflexe%20vzdelani%20a%20uplatneni%20absolventu.%20Vysledky%20setreni%20REFLEX%202013.pdf>. Datum přístupu 24. 5. 2018.

Leontiyeva, Y. 2014. The Education–Employment Mismatch among Ukrainian Migrants in the Czech Republic [Nesoulad mezi vzděláním a zaměstnáním mezi ukrajinskými migranty v České republice]. *Central and Eastern European Migration Review* 3 (1): 63–84. Dostupné on-line: [http://ceemr.uw.edu.pl/sites/default/files/CEEMR\\_Vol\\_3\\_No\\_1\\_Leontiyeva\\_The\\_Education-](http://ceemr.uw.edu.pl/sites/default/files/CEEMR_Vol_3_No_1_Leontiyeva_The_Education-)



Employment\_Mismatch%20among\_Ukrainian\_Migrants\_in\_the\_Czech\_Republic.pdf. Datum přístupu 24. 5. 2018.

Leontiyeva, Y. 2015. Zkušenosti migrantů se zkouškami z českých reálií a českého jazyka pro účely udělování státního občanství České republiky. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Leontiyeva, Y. 2016. Ukrainians in the Czech Republic: On the Pathway from Temporary Foreign Workers to One of the Largest Minority Groups [Ukrajinci v České republice: na cestě od dočasných zahraničních pracovníků k největší menšině]. In: Fedyuk O., Kindler M. (eds) Ukrainian Migration to the European Union. IMISCOE Research Series. Springer, Cham, str. 133-149. Dostupné on-line: [https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-41776-9\\_8.pdf](https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-41776-9_8.pdf). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Leontiyeva, Y., Vávra, M. (eds.). 2009. Postoje k imigrantům. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Leontiyeva, Y., Ezzeddine, P., Plačková, A. 2013. Životní styl, jazykové znalosti a potřeby ukrajinských a vietnamských migrantů v ČR. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Ministerstvo vnitra České republiky. 2018. Cizinci s povoleným pobytem. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>. Datum přístupu 24. 5. 2018.

Páleníčková, L., Jakubcová, D. 2015. Vliv demografického vývoje na terciární vzdělávání v České republice. In: Ekonomické, sociální a právní problémy demografického vývoje v České republice, Evropské unii a ve světě: sborník příspěvků konference, str. 120–125. Praha: Soukromá vysoká škola ekonomických studií. Dostupné na: [https://svses.cz/\\_files/200007756-9baeb9ca6e/jakubcova\\_palenickova.pdf](https://svses.cz/_files/200007756-9baeb9ca6e/jakubcova_palenickova.pdf). Datum přístupu 24. 5. 2018.

Šmídová, M., Vávra, M., Čížek, T. 2017. Inventura předsudků. Praha: Academia.

Trčka, M., Moskvina, Y., Leontiyeva, Y., Lupták, M. a Jirka, L. 2018. Employment of Ukrainian Workers with Polish Visas in the Czech Republic: From the Main Patterns of Labour Exploitation towards Points of Intervention [Zaměstnávání ukrajinských pracovníků s polskými vízy v České republice: od hlavních vzorů pracovního vykořisťování po intervenci]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné na: <http://migrationonline.cz/en/e-library/what-bothers-migrant-workers-the-most-unpaid-wages-reveals-unique-research-on-ukrainian-workers-with-polish-visa>. Datum přístupu 24. 5. 2018.



## Metodický dodatek

V rámci projektu byla použita třístupňová výzkumná strategie, která zahrnovala: a) sekundární výzkum současných politik v oblasti migrace, vzdělání a pracovního trhu v zemích Visegrádské čtyřky, b) hloubkové rozhovory se zástupci klíčových aktérů, c) on-line průzkum mezi současnými a bývalými ukrajinskými studenty v zemích Visegrádské čtyřky. Konkrétní výzkumné otázky sekundárního výzkumu, strukturu hloubkových rozhovorů a dotazník použitý při on-line průzkumu naleznete v dalších přílohách.

Sekundární výzkum byl proveden podle souboru otázek platného pro všechny země Visegrádské čtyřky. Nejprve bylo analyzováno nařízení, které vešlo v platnost 1. října 2017. Nicméně nejnovější změny ve vnitrostátním právu jsou zároveň odrazem nutnosti zavést do něj Směrnici EU 2016/801 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair, a to do 24. května 2018.

Jako součást procesu shromažďování informací jsme provedli standardizované rozhovory se zástupci klíčových aktérů. Bylo provedeno 16 hloubkových rozhovorů, konkrétně se zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Domu zahraniční spolupráce, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, Ústavu jazykové a odborné přípravy, Univerzity Karlovy, 8 veřejných a 2 soukromých vysokých škol.

Online průzkum probíhal v ukrajinštině od 29. března do 16. května. Informace o šetření byly přenášeny skrze osobní kontakty mezi studenty, absolventy a vysokoškolskými pracovníky, dále skrze zájmové skupiny na Facebooku a Vkontakte a oficiální zástupce vysokých škol. Hlavním a neúčinnějším kanálem však byla facebooková informační kampaň, díky které vidělo příspěvek o možnosti zúčastnit se průzkumu 8 000 facebookových uživatelů. Zpráva s odkazem na on-line průzkum byla dále distribuována v různých skupinách ukrajinských uživatelů na Facebooku (a také v rusky mluvících a jiných migračních asociacích v ČR). Dvacet osm vysokých škol bylo kontaktováno s žádostí o propagaci průzkumu prostřednictvím jejich mailing listu. Některé osobní kontakty na vysokých školách předávaly dotazník svým studentům. Žádná z vysokých škol spolupráci výslovně neodmítla, o dalším šíření dotazníků ovšem nemáme informace, jelikož oficiálně kontaktované osoby na vysokých školách nám ohledně svých dalších kroků neposkytly žádnou detailní zpětnou vazbu. Vždy, když byla vysoká škola, univerzita nebo osoba kontaktována, byla požádána o distribuci dotazníku mezi ukrajinskými studenty.

Díky popsané náborové strategii se nám podařilo získat 307 respondentů, z nichž 259 bylo studentů a 48 absolventů prezenčního studia, kteří byli tudíž využiti k další analýze. Během prvních dvou týdnů informační kampaně jsme sesbírali 15 % všech odpovědí (před pročištěním).

Vzhledem k metodologickým omezením nelze výsledky průzkumu zobecnit na všechny ukrajinské studenty, jelikož pokrytí vysokých škol v průzkumu bylo nerovnoměrné. O ukrajinských studentech v České republice není mnoho známo, ale srovnání struktury pohlaví a věku nám dává naději, že jsme sesbírali relevantní data dostačující pro prozkoumání a interpretaci získaných poznatků. Data o absolventech jsou velmi chabá a výsledky průzkumu jsou ve skutečnosti velmi přibližné. Výsledky týkající se absolventů by měly sloužit spíše pro orientační účely, a to nejen kvůli nízkému počtu těchto respondentů, ale i proto, že náborový proces byl více zaměřen na současné studenty (s důrazem na české vysoké školy).

Některé vysoké školy byly v průzkumu výrazně nadreprezentovány, zatímco zpětná vazba od jiných vysokých škol byla slabší. 26 % studentů, kteří se zúčastnili našeho on-line průzkumu, bylo z České zemědělské univerzity v Praze, 20 % z Masarykovy univerzity v Brně a 12 % z Univerzity Karlovy v Praze. Podle



oficiální statistiky navštěvovalo v roce 2017 nejvíce ukrajinských studentů Univerzitu Karlovu (14 %) a Českou zemědělskou univerzitu (10 %). Na třetím místě se umístila Vysoká škola ekonomická v Praze (10 %), která v našem průzkumu zastávala se 6 studenty (a 8 absolventy) až sedmé místo. Na Masarykově univerzitě ale podle oficiálních údajů studovala pouze 4 % ukrajinských studentů. Pokrytí vysokých škol v průzkumu se od oficiální statistiky mírně liší, celkový obraz je ale podobný. Valná většina našich respondentů navštěvuje nebo navštěvovala veřejné vysoké školy. Průzkum pokryl přibližně 70 % všech českých veřejných institucí vyššího vzdělání a 5 soukromých vysokých škol. Pokud jde o geografické pokrytí, i to bylo poměrně heterogenní, jelikož mírně nadpoloviční většina našich respondentů studovala nebo absolvovala vysoké školy v Praze, zbývající část měla zkušenosti se studiem v Brně, Českých Budějovicích, Liberci, Olomouci, Ostravě, Plzni, Ústí nad Labem a ve Zlíně. Zpětná vazba vysokých škol významně závisela na intenzitě osobních kontaktů se členy týmu a na ochotě oficiálních kontaktů na vysoké škole.



## Česká verze dotazníku pro průzkum mezi ukrajinskými studenty a absolventy

Dobrý den! Provádíme\* výzkum o migraci ukrajinských studentů za účelem studia v zahraničí. Jeden z aspektů tohoto výzkumu je získání poznatků o motivaci a plánech do budoucna ukrajinských studentů, kteří studují nebo studovali v zahraničí. Tento výzkum může mimo jiné pomoci vysokým školám zlepšit kvalitu vzdělání a zkvalitnit podmínky Vašeho pobytu v této zemi a na vysoké škole. Pokud jste ochotni nám pomoci, žádáme Vás o vyplnění tohoto dotazníku. Zodpovězení otázek nezabere více než 10 minut. Průzkum je anonymní a všechny odpovědi budou využity v zobecněné podobě.

Budeme vděční za Vaši pomoc!

\*Institute of Public Affairs (Varšava), CEDOS (Kyjev), Association for International Affairs (Praha), Yehuda Elkana Center for Higher Education Central European University (Budapešť), The Slovak Foreign Policy Association (Bratislava)

### Sekce 1

1. Jaké prohlášení Vás nejlépe popisuje:

- Přišel/přišla jsem z Ukrajiny do České republiky za studiem celého studijního programu (bakalářského, magisterského nebo doktorského) ---> PŘEJÍT DO SEKCE 2
- Přišel/přišla jsem z Ukrajiny do České republiky v rámci výměnného programu a studuji zde krátkodobě ---> ODESLAT FORMULÁŘ
- Jsem z Ukrajiny a absolvoval/a jsem českou vysokou školu ---> PŘEJÍT DO SEKCE 13
- Jiné ---> ODESLAT FORMULÁŘ

### Sekce 2

2. Jaký je Váš vztah k České republice?

- Narodil/a jsem se v České republice
- Moji rodiče se narodili v České republice
- Moji prarodiče se narodili v České republice
- Nejsem českého původu

3. Jak dlouho žijete v České republice? \_\_\_\_\_

4. Žijí někteří z Vašich blízkých příbuzných na Ukrajině?

- Ano
- Ne

5. S kým se v každodenním životě stýkáte nejčastěji?

- Převážně s Ukrajinci
- S Ukrajinci i Čechy
- Převážně s Čechy
- Převážně s jinými cizinci
- S Ukrajinci a jinými cizinci



6. Mluvíte česky?

- Ano, mluvím plyně a užívám češtinu v akademické sféře
- Ano, mluvím plyně
- Ano, česky se domluvíme v běžné konverzaci
- Ano, česky rozumím, umím psát a mám základní slovní zásobu
- Ano, česky rozumím, ale neumím mluvit ani psát
- Ne

7. Zúčastnili jste se před studiem v České republice nějakých krátkodobých studijních programů v zahraničí? Prosím zvolte všechny relevantní odpovědi.

- Ano, studoval/a jsem v České republice
- Ano, studoval/a jsem v jiné zemi EU
- Ano, studoval/a jsem v zemi mimo EU
- Ne, žádného programu jsem se nezúčastnil/a

**Sekce 3**

8. Co je Váš hlavní obor studia? \_\_\_\_\_

9. Na jaké vysoké škole studujete? \_\_\_\_\_

10. V jakém ročníku studujete?

- 1. ročník bakalářského studia
- 2. ročník bakalářského studia
- 3. ročník bakalářského studia
- 4. ročník bakalářského studia
- 1. ročník magisterského studia
- 2. ročník magisterského studia
- Ph.D.

11. Kdo financuje Vaše vzdělání? Pokud je Vaše vzdělání financováno z více zdrojů, vyberte nejvýznamnější zdroj.

- Studuji na stipendijním programu
- Rodiče
- Jiní příbuzní
- Vzdělání si financuji sám/sama
- Mám studentskou půjčku
- Vzdělání financuji z dědictví nebo jiného pasivního příjmu (dividendy, výnosy)

12. Jaké faktory ovlivnily Vaše rozhodnutí studovat v zahraničí? Prosím vyberte maximálně 3 možnosti.

- Chtěla/a jsem získat lepší znalosti pro další uplatnění na Ukrajině
- Chtěl/a jsem získat lepší znalosti pro další uplatnění v rámci EU
- Chtěl/a jsem získat titul z evropské vysoké školy pro další uplatnění na Ukrajině
- Chtěl/a jsem získat titul z evropské školy pro další uplatnění v rámci EU
- Chtěl/a jsem studovat obor, který není na Ukrajině dostupný
- Snadnější přijímací podmínky než na Ukrajině
- Nemohl/a jsem na Ukrajině získat vysokoškolské vzdělání v rodném jazyce
- Lepší vybavení na vysokých školách



- Chtěl/a jsem získat nové kulturní zážitky
  - Chtěl/a jsem si zlepšit znalost cizího jazyka
  - Neuspokojivé životní podmínky na Ukrajině (systém zdravotní péče, dopravní infrastruktura, trh s bydlením atd.)
  - Ozbrojený konflikt na území Ukrajiny
  - Chtěl/a jsem žít blíž k rodině
  - Jiný důvod
- 

13. Jaké faktory ovlivnily Vaše rozhodnutí studovat v České republice, a ne v jiných zemích? Prosím vyberte maximálně 3 možnosti.

- Možnost snadno najít práci v České republice po ukončení studia (ne nutně v oboru)
  - Možnost snadno najít práci v České republice po ukončení studia (v oboru)
  - Kvalita vzdělání na určité univerzitě
  - Kvalita vzdělání v rámci určitého studijního programu
  - Snadnější přijímací podmínky než na Ukrajině
  - Vyhledky na studium v rodném jazyce
  - Informativní propagační kampaň univerzity
  - Vyhledky na studium bez školného nebo se slevou
  - Nižší životní náklady než v jiných zemích
  - Lepší sociální péče než v jiných zemích (podpora, dávky)
  - Lepší životní podmínky než v jiných zemích (systém zdravotní péče, dopravní infrastruktura, bydlení trhu atd.)
  - Jednodušší podmínky pro získání povolení k dlouhodobému pobytu v zemi
  - Chtěl/a jsem žít blíže příbuzným, kteří bydlí v České republice
  - Je to tu bezpečnější než v jiných zemích
  - Výhodné dopravní spojení s Ukrajinou
  - Jiné důvody:
- 

14. Jaké byly Vaše hlavní důvody pro výběr vysoké školy? Prosím vyberte maximálně tři možnosti.

- Dozvěděl/a jsem se, že absolventi této vysoké školy mají vysoké šance uplatnění
  - Dostupnost určitého studijního programu
  - Status vysoké školy
  - Informativní propagační kampaň vysoké školy
  - Rady od příbuzných nebo přátel
  - Moji příbuzní/přátelé/partneři zde studují nebo studovali
  - Finanční pomoc od univerzity
  - Existuje zde adaptační program pro zahraniční studenty
  - Vybraná vysoká škola sídlí ve městě s dobrým dopravním spojením s Ukrajinou
  - Jiné:
- 

15. Pracujete při studiu?

- Ano, pracuji na částečný úvazek (včetně brigády)
- Dříve jsem pracoval/a, ale ne v současné době
- Ne



16. Jak se lidé zachovají po zjištění, že pocházíte z Ukrajiny? Prosím ohodnoťte na škále od 1 do 5, kdy platí...

1 - velmi přátelsky; 5 - velmi nepřátelsky

17. Jaké jsou vaše plány po ukončení studia?

- Vrátit se na Ukrajinu ---> PŘEJÍT DO SEKCE 5
- Zůstat v České republice ---> PŘEJÍT DO SEKCE 5
- Přestěhovat se do jiné země EU ---> PŘEJÍT DO SEKCE 6
- Přestěhovat se do země mimo EU ---> PŘEJÍT DO SEKCE 6

#### Sekce 4

18. Říkáte, že byste se chtěl/a vrátit na Ukrajinu. Prosím sdělte nám hlavní důvody.

Vyberte prosím maximálně tři možnosti. ---> PŘEJÍT DO SEKCE 6

- Na Ukrajině je snazší najít práci (ne nutně v oboru)
- Na Ukrajině mohu najít dobrou práci v oboru
- Chci využít nově nabyté znalosti v mé zemi
- Chci žít blíže mým přátelům a příbuzným na Ukrajině
- Nelíbí se mi život v České republice
- Mám z České republiky špatné zkušenosti kvůli mému ukrajinskému původu
- Chci žít v kulturním prostředí, ze kterého pocházím
- Jiný důvod

#### Sekce 5

19. Říkáte, že byste chtěl/a žít v České republice. Prosím sdělte nám hlavní důvody.

Vyberte prosím maximálně tři možnosti. ---> PŘEJÍT DO SEKCE 6

- Lepší pracovní příležitosti v mém oboru
- Je snazší zde najít práci (ne nutně v oboru)
- Vyšší platy
- Lepší životní podmínky
- Nestabilní politická situace na Ukrajině
- Ozbrojený konflikt na území Ukrajiny
- Chci získat nové zážitky
- Chci žít blíž k mé rodině
- Žije zde můj partner/má partnerka
- Je zde snazší získat povolení k dlouhodobému pobytu než v jiných zemích
- Jiný důvod

#### Sekce 6

20. Co by měla Česká republika udělat v případě, že by chtěla motivovat více ukrajinských studentů ke studiu v České republice? Vyberte prosím všechny relevantní odpovědi.

- Šířit více informací
- Nabízet stipendia potenciálním studentům
- Usnadnit ukrajinským studentům možnost výdělků
- Zlepšit kvalitu studijních programů
- Nabízet více studijních programů v angličtině



- Nabízet více nebo lepší ubytování na kolejích
- Poskytovat více poradenství v právních otázkách
- Poskytovat pomoc v otázkách zaměstnání
- Jiné

21. Jste obecně spokojen/a se zkušeností se studiem v České republice? Prosím ohodnoťte na škále od 1 do 5, kdy platí...

1 - naprosto spokojen/a; 5 - naprosto nespokojen/a

### Sekce 7

22. Pohlaví:

- Muž
- Žena
- Jiné

23. Věk: \_\_\_\_\_ ---> PŘEJÍT DO SEKCE 13

### Sekce 8

24. Jaký je Váš vztah k České republice?

- Narodil/a jsem se v České republice
- Moji rodiče se narodili v České republice
- Moji prarodiče se narodili v České republice
- Nejsem českého původu

25. Jak dlouho jste studoval/a v České republice? \_\_\_\_\_

26. Žijí někteří z Vašich blízkých příbuzných na Ukrajině?

- Ano
- Ne

27. S kým se ve Vašem každodenním životě stýkáte nejvíce?

- Převážně s Ukrajinci
- S Ukrajinci i Čechy
- Převážně s Čechy
- Převážně s jinými cizinci
- S Ukrajinci a jinými cizinci

28. Mluvíte česky?

- Ano, mluvím plynně a užívám češtinu v akademické sféře
- Ano, mluvím plynně
- Ano, česky se domluvíme v běžné konverzaci
- Ano, česky rozumím, umím psát a mám základní slovní zásobu
- Ano, česky rozumím, ale neumím mluvit ani psát
- Ne



## Sekce 9

29. Co byl Váš hlavní studijní obor? \_\_\_\_\_

30. Na jaké vysoké škole jste studoval/a?

31. Kdo financoval Vaše vzdělání? Pokud bylo Vaše vzdělání financováno z více zdrojů, vyberte nejvýznamnější zdroj.

- Studoval/a jsem ve stipendijním programu
- Rodiče
- Jiní příbuzní
- Vzdělání jsem si financoval/a sám/sama
- Měl/a jsem studentskou půjčku
- Vzdělání jsem si financoval/a z dědictví nebo jiného pasivního příjmu (dividendy, výnosy)

32. Prosím vzpomeňte si, jaké faktory ovlivnily Vaše rozhodnutí studovat v zahraničí. Vyberte maximálně 3 odpovědi.

- Chtěla/a jsem získat lepší znalosti pro další uplatnění na Ukrajině
- Chtěl/a jsem získat lepší znalosti pro další uplatnění v rámci EU
- Chtěl/a jsem získat titul z evropské vysoké školy pro další uplatnění na Ukrajině
- Chtěl/a jsem získat titul z evropské školy pro další uplatnění v rámci EU
- Chtěl/a jsem studovat obor, který není na Ukrajině dostupný
- Snadnější přijímací podmínky než na Ukrajině
- Nemohl/a jsem na Ukrajině získat vysokoškolské vzdělání v rodném jazyce
- Lepší vybavení na vysokých školách
- Chtěl/a jsem získat nové kulturní zážitky
- Chtěl/a jsem si zlepšit znalost cizího jazyka
- Neuspokojivé životní podmínky na Ukrajině (systém zdravotní péče, dopravní infrastruktura, trh s bydlením atd.)
- Ozbrojený konflikt na území Ukrajiny
- Chtěl jsem žít blíž k rodině
- Jiný důvod

33. Prosím vzpomeňte si, jaké faktory ovlivnily Vaše rozhodnutí studovat v České republice místo jiné země v zahraničí? Vyberte prosím maximálně 3 možnosti.

- Vyhlídky na snadné nalezení práce v České republice po dokončení studia
- Vyhlídky na nalezení práce v České republice po dokončení studia
- Kvalita vzdělání na určité vysoké škole
- Kvalita vzdělání v určitém studijním oboru programu
- Snadnější přijímací podmínky než v jiných zemích
- Vyhlídky na studium v rodném jazyce
- Informativní propagační kampaň vysoké školy
- Vyhlídky na studium bez školného nebo se slevou
- Nižší životní náklady než v jiných zemích
- Lepší sociální péče než v jiných zemích (podpora, dávky)
- Lepší životní podmínky než v jiných zemích (systém zdravotní péče, dopravní infrastruktura, trh s bydlením atd.)
- Snazší požadavky k získání povolení k dlouhodobému pobytu
- Chtěl/a jsem žít blíž k příbuzným, kteří žijí v České republice



- Je to zde bezpečnější než v jiných zemích
  - Výhodné dopravní spojení s Ukrajinou
  - Jiné důvody:
- 

34. Prosím vzpomeňte si, jaké byly hlavní důvody pro výběr Vaší vysoké školy.

Vyberte maximálně tři možnosti.

- Dozvěděl/a jsem se, že absolventi této školy mají vysoké šance najít zaměstnání
  - Dostupnost určitého studijního oboru/programu
  - Prestiž vysoké školy
  - Informativní propagační kampaň vysoké školy
  - Rady od příbuzných nebo přátel
  - Moji příbuzní/přátelé/partneři zde studovali nebo studují
  - Finanční pomoc od vysoké školy
  - Je zde adaptační program pro zahraniční studenty
  - Univerzita se nachází ve městě, které má výhodné dopravní spojení s Ukrajinou
  - Jiné důvody:
- 

35. Pracoval/a jste při studiu?

- Ano, pracoval/a jsem na částečný úvazek (včetně brigády)
- Ne

36. Jak se lidé zachovají po zjištění, že pocházíte z Ukrajiny? Prosím ohodnoťte na škále od 1 do 5, kdy platí...

1 - velmi přátelsky; 5 - velmi nepřátelsky

37. V jakém roce jste dokončil/a Vaše vzdělání?

-----

38. Kde jste žil/a po dokončení studia?

- Vrátil/a jsem se na Ukrajinu
- Zůstal/a jsem v České republice
- Žil/a jsem v jiné zemi EU
- Žil/a jsem v jiné zemi mimo EU

39. Kde teď žijete?

- Vrátil/a jsem se na Ukrajinu ---> PŘEJÍT DO SEKCE 10
- Zůstal/a jsem v České republice ---> PŘEJÍT DO SEKCE 11
- Přestěhoval/a jsem se do jiné země EU ---> PŘEJÍT DO SEKCE 12
- Přestěhoval/a jsem se do země mimo EU ---> PŘEJÍT DO SEKCE 12



## Sekce 10

40. Říkáte, že jste se vrátil/a na Ukrajinu. Prosím sdělte nám hlavní důvody.

Vyberte maximálně tři možnosti ---> PŘEJÍT DO SEKCE 12

- Na Ukrajině je snazší najít práci (ne nutně v oboru)
- Na Ukrajině mohu najít dobrou práci v oboru
- Chci využít nově nabyté znalosti v mé zemi
- Chci žít blíže mým přátelům a příbuzným na Ukrajině
- Nelíbí se mi život v České republice
- Měl jsem v České republice špatné zkušenosti kvůli mému ukrajinskému původu
- Chci žít v kulturním prostředí, ze kterého pocházím
- Nepodařilo se mi po ukončení studia získat legální status pobytu
- Nemohl/a jsem v České republice najít slušnou práci
- Jiné

41. Před jakou dobou jste se vrátil/a na Ukrajinu?

## Sekce 11

42. Říkáte, že jste po ukončení studia zůstal/a v České republice. Prosím sdělte nám hlavní důvody. Vyberte maximálně tři možnosti ---> PŘEJÍT DO SEKCE 12

- Lepší pracovní příležitosti v mém oboru
- Bylo snazší zde najít práci (ne nutně v oboru)
- Vyšší platy
- Lepší životní podmínky
- Nestabilní politická situace na Ukrajině
- Ozbrojený konflikt na území Ukrajiny
- Chci získat nové zážitky
- Chci žít blíže mé rodině
- Žije zde můj partner/má partnerka
- Jiné \_\_\_\_\_

43. Jak dlouho již nežijete na Ukrajině? \_\_\_\_\_

## Sekce 12

44. Co by měla Česká republika udělat v případě, že by chtěla motivovat více ukrajinských studentů ke studiu v České republice? Vyberte prosím všechny relevantní odpovědi.

- Šířit více informací
- Nabízet stipendia potenciálním studentům
- Usnadnit ukrajinským studentům možnost výdělků
- Zlepšit kvalitu studijních programů
- Nabízet více studijních programů v angličtině
- Nabízet více nebo lepší ubytování na kolejích
- Poskytovat více poradenství v právních otázkách
- Poskytovat pomoc v otázkách zaměstnání
- Usnadnit podmínky k získání dlouhodobého pobytu (ve srovnání s jinými zeměmi)
- Jiné



45. Jste obecně spokojen/a se zkušeností studia v České republice? Prosím ohodnotte na škále od 1 do 5, kdy platí...

1 - naprosto spokojen/a; 5 - naprosto nespokojen/a

### Sekce 13

46. Pohlaví:

- Muž
- Žena
- Jiné

47. Věk: \_\_\_\_\_

48. Jaká je Vaše nejvyšší dosažená úroveň vzdělání?

- Maturitní zkouška
- Bakalářský titul
- Magisterský titul
- Ph.D.

### Sekce 14

Pokud chcete obdržet zprávu o výsledcích našeho průzkumu mezi ukrajinskými studenty studujícími v zahraničí, zanechte nám Vaši e-mailovou adresu, zašleme Vám ji!

\_\_\_\_\_

Děkujeme Vám za Váš čas a pomoc s výzkumem! Velice si toho vážíme!



## Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Prague, Czech Republic

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo\_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

---

## Yana Leontiyeva

Yana Leontiyeva je vědeckou pracovnící Českého sociálněvědního datového archivu na Sociologickém ústavu Akademie věd ČR, s AMO spolupracuje na mezinárodním výzkumném projektu mapujícím ukrajinskou migraci do ČR.

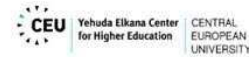
---

## Liudmila Kopecka

Liudmila Kopecká vystudovala sociální a kulturní antropologii na Univerzitě Karlově a věnuje se migrační problematice.

---

Research paper je součástí projektu Migrace ukrajinských studentů do V4 z perspektivy lidského kapitálu. Projekt je podpořen Mezinárodním visegrádkým fondem a nizozemským Ministerstvem zahraničních věcí. Projekt je koordinován polským Institutem pro veřejné otázky (IPA).



Kingdom of the Netherlands